

Tabor

BOG - NAROD - DOMOVINA

1974

EL FORTIN

Št. 1-2

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov • TABOR je last in vestnik Zveze D. S. P. B. Tabor • Mnenje Z. D. S. P. B. Tabor predstavljajo le članki, ki so podpisani od glavnega odbora Zveze. • Izdaja ga konzorcij. Predsednik inž. Anton Matičič. • Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila., za lastništvo Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

—:—

TABOR is the voice of the Confederation Tabor of the United Slovene Anticommunists

—:—

TABOR es órgano de la Confederación Tabor de los Anticomunistas Eslovenos Unidos. • Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158. Buenos Aires Argentina

—:—

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 33-7213

—:—

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.210.293

—:—

Naročnina: Južna Amerika 40 pesov ley 18.188, odn. enakovrednost v dolarju; ZDA-Kanada-Evropa-Avstralija z navadno pošto 6 dol., z letalsko pa 10 dolarjev (ZDA)

—:—

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: inž. Anton Matičič, Igualdad 1110, José L. Suárez FNGBM, Pcia. de Buenos Aires, Argentina. Telefon: 766-7513.

NAŠA NASLOVNA SLIKA

Poslopje „Zavetišča dr. Gregorija Rožmana“ lepo napreduje in se zahvaljujemo vsem darovalcem in dobrotnikom, pa jih obenem tudi vrosimo, da se nas še v naprej spominjajo s svojimi podporami. Prav lepa hvala!

V „Taboru“ 1973, št. 12 je izpadlo besedilo k naslovni sliki. Danes to popravljamo:

Partizani so z vsemi mogočimi ovirami in zaprekami hoteli preprečiti zmagovite domobranske pohode. Na sliki vidimo zasekano in z drevesnimi debli preprečkano cesto v Kočevskem Rogu, kar pa našim domobrancem ni bila ovira in so nemoteno šli naprej v svoji borbi za Boga, narod, domovino!

P O R A V N A J T E   N A R O Č N I N O !

Svobodni sveta,
združite se!
Za Boga,
Narcd, Domovino!

Enero-Febrero 1974

BUENOS AIRES

Januar-Februar 1974

„¿Cuántos presos políticos hay en URSS?“

„¿Cuántos presos políticos tienen ustedes? ¿Qué funcionarios de organismos internacionales los han visitado? ¿Cómo se trata a esos prisioneros?“ Estas preguntas están contenidas en una nota que la junta militar del gobierno chileno remitió al Kremlin, a través del embajador chileno en las Naciones Unidas, en respuesta a una petición de Andrei Gromyko —ministro de Relaciones Exteriores soviético— para que este país “asegure el cumplimiento de las convenciones internacionales en materia de asilo”. Además, el canciller de Moscú solicitaba que se proporcione “un trato humanitario a los dirigentes políticos” que pertenecieron al gobierno de Salvador Allende. La junta sostiene en su réplica que “Chile ha dado pleno cumplimiento a sus obligaciones internacionales en materia de derecho de asilo”. Incluso, agrega la nota, se han otorgado estos privilegios a los huéspedes que están bajo la protección de países no adheridos a esas convenciones.

El Gobierno de Santiago informó, que recientemente ha otorgado más de 5.000 salvaconductos a quienes se refugiaron en las embajadas extranjeras.

Respecto a los dirigentes detenidos a consecuencia del golpe de Estado, la Junta chilena notifica a Gromyko que reciben un trato humanitario constatado personalmente por la misión de la Cruz Roja Internacional y delegaciones de parlamentarios europeos.

Por lo demás, la nota de la cancillería chilena aclara que la consulta sobre los presos políticos en la URSS está inspirada solamente en razones humanitarias, sin afán alguno de intervenir en los asuntos internos de ese país.

„Koliko političnih zapornikov je v ZSSR?“

„Koliko političnih pripornikov imate Vi? Kateri funkcionarji mednarodnih ustanov so jih obiskali? Kako postopate s temi ujetniki?“ Ta vprašanja vsebuje nota, ki jo je čilenska vojaška vlada preko čilenskega posla-

nika v Združenih Narodih, poslala kot odgovor na vlogo Andreja Gromyka — sovjetskega ministra za zunanje zadeve — v kateri zahteva, naj ta država (Čile) zagotovi izpolnitev mednarodnih obvez, kar se tiče azila. Poleg tega je moskovski zunanji minister zahteval človeški postopek s političnimi voditelji, ki so bili člani vlade Salvadorja Allendeja. Vlada poudarja v svojem odgovoru, da je Čile popolnoma izpolnil svoje mednarodne obveznosti, kar se tiče pravica azila. Vključno — dodaja nota — so dobili ta privilegij tudi gostje, ki so pod zaščito držav, ki se tem dogovorom niso priključile.

Čilenska vlada je tudi sporočila, da je v kratkem izdala nad 5.000 dovoljenj za prost izhod iz države onim, ki so se zatekli na tujih poslastištvih.

Kar se pa tiče političnih voditeljev, ki so v zaporu kot posledica državne udara, sporoča čilenska vlada Gromyku, da postopajo z njimi po človeško, kar so osebno ugotovile misije Mednarodnega Rdečega Križa in pa delegacije evropskih parlamentarcev.

Sicer pa je vprašanje o političnih pripornikih v ZSSR, pojasnjuje nota čilenskega zunanjega ministrstva navdahnjeno samo po človeških razlogih brez kakršne koli namere vmešavanja v sovjetske notranje zadeve.

Ne govorite o komunizmu

Ta članek je ponatisnjen iz „Sv. Slovenije“ (op. ured.)

Argentinski katoliški tednik „Esquíú“ je v izdaji z datumom 4. novembra 1973 na strani 17 objavil pismo mladega mornarja na šolski argentinski ladji „Libertad“, s katero so med drugimi državami obiskali tudi Kubo. V pismu ki ga je zaradi kubanske poštne cenzure oddal v drugi državi, opisuje vtise o življenju kubanskega naroda pod Castrovim komunističnim režimom.

Že pismo samo je zadosti poučljivo. Za nas še posebej zaradi velike podobnosti s Titovo Jugoslavijo. Morda s to pripombo, da je fant opazil tudi materialno revščino, Titov režim pa je v tridesetih letih opustošil in duhovno izvotlil Jugoslovane, med temi tudi Slovence. Pismo hoče pokazati svetu žalostno fotografijo kubanskega komunizma in svari svobodne ljudi pred nevarnostjo rdeče sužnosti:

„Skušal bom nepristransko opisati življenje Kubancev pod komunističnim režimom. Zbral sem podatke iz vsakdanjega življenja, ker ti včasih ljudi bolj prepričajo in odvrnejo od komunizma kot lepe besede.

Habana je staro mesto, kar ni nič slabega, a slabo je to, da so stavbe zapuščene, vsaj deset ali dvajset let brez popravila, barve izprane. Avtomobili, kolikor jih je, so tiste stare sorte Chevrolet iz leta 1950, kar je pa

modernejših so pa izključno sovjetski — za vojaške častnike in za višje komunistične funkcionarje.

Castro je vpeljal, kakor Hitler, živilske knjižice. Karte določajo kaj in koliko smeš kupiti. Poglej nekaj primerov: eno zobno pasto za tri osebe na mesec, tri kose toaletnega in dva kosa pralnega mila na mesec, dva para čevljev vsakih pet let, ene hlače na leto, tri četrť kilograma mesa za eno družino na teden, tri pakete cigaret na mesec, en zavitek surovega masla na teden.

Naj omenim tudi to, da ne spijo vsi na posteljah — to je precej pogosto — ker teh ni zadosti in ker jih ne smejo kupiti. Če hočeš kupiti eno steklenico kuhinjskega olja brez kart stane okoli 70 tisoč starih argentinskih pesov. In ne misli, da imajo dobre plače. Povprečna delavska plača je 30.000 argentinskih pesov in zdravniki z najboljšimi plačami ne presegajo 350.000 pesov.

Še hujša je duhovna revščina.

Stari ljudje so jokali, ko so poslušali kako živimo v Argentini (kljub mnogim neurejenostim in neredom). Ko so se pogovarjali z nami so se bali, da jih ne bi videli policaji in jim naredili znamenja v živilski knjižici in bi s tem izgubili pravico do hrane, obleke ali celo življenja.

Na Kubi ne vidiš drugih propagandnih lepakov kakor za *komunistično partijo*. Barov skoraj ni, brezalkoholnih pijač ni, ni kioskov z revijami in s sladkarijami. Otroci imajo pravico do ene igrače na leto, in ne, da bi si jo sami izbrali, ampak uprava določi katero lahko — kupijo.

Če hočeš iti v kino, se moraš vpisati pri revolucionarnih komitejih, delati po eno naduro dnevno skozi štiri mesece in potem greš lahko v kino tisti dan, ki ga oni določijo in gledati film ki ga pač takrat vrtijo in — plačati. Ista pravila veljajo za plese in obiske boljših restavracij.

Narod gospodarsko izkoriščajo: 84% državne produkcije izvažajo v druge komunistične države: v Sov. zvezo 60%, v Vzhodno Nemčijo 10%, na Češkoslovaško 14%. Orožje, ladje, novi avtomobili, letala, stroji, itd., je vse izključno sovjetsko.

Kubanski narod vzbuja sočutje do solz, vzeli so mu življenje, nasilno so ga pokvarili, na vse načine izkoriščen je brez vsakega upanja na kakršnokoli zboljšanje.

Ko se bom vrnil v Buenos Aires, naj mi nihče ne govori o komunizmu, ker sem prepričan, da bi ga zadavil (oprosti kreпки besedi)!

Ker bi bilo tega pisanja brez konca, ti bom povedal še več in bolj natančno, ko se vrnem v Buenos Aires.“

Zakaj skoraj dobesedni prevod pisma, ki bi ga vsak lahko sam bral (ali ga je že bral) v „Esquiú? Ni škoda uvodniškega prostora za pismo mladega argentinskega mornarja, ki je s šolsko ladjo „Libertad“ (svoboda!) obiskal Kubo pod Caštrovim suženjstvom? Toliko je odgovorov in razlogov zaradi katerih se splača dati to pismo v roke mladim (bodisi v slovenščini

ali španščini). Bog daj, da bi tudi naši fantje in dekleta, ki gredo na obisk v Slovenijo s tako odprtimi očmi, s tako zrelo presojo in s takim odvratom do komunizma hodili po zasužnjenem kraljestvu pod Triglavom. Naj občudujejo naravne lepote, ki jih je Bog iz polne roke stresel po Sloveniji, ko komunizma še ni bilo in bodo ostale, ko ga ne bo več. A naj tudi opazujejo duhovno stran slovenskega življenja. Naj iščejo stik z veroučnimi skupinami in s farnim življenjem in z dobromislečimi svobode željnimi brati in sestrami. A naj položijo prst tudi v rane, ki jih je tridesetletno vsiljevanje materializma zarezalo v slovensko narodovo telo: mladinski samomori, zakonske razveze, alkoholizem, splavi, pornografija... Da je tudi na zahodu veliko tega? Tudi. A komunizem je hotel in hoče načrtno izvotliti slovensko dušo in jo napolniti s praznoto. Mladini je vzel pravi smisel življenja, ji vzel vero v krščanskega Boga, je tudi zase ni pridobil — jo je pustil prazno. In iz strahu pred praznoto drviijo v samomor ali v življenjski materializem do zadnjih posledic.

Kakor je argentinski mornar videl kar je slabega v zunanjem življenju na Castrovi Kubi, tako naj naši mladi z zgražanjem odkrivajo duhovno razdejanje v Titovi Jugoslaviji. Bog daj, da bi vsak njihov obisk prinesel trideset let preizkušanim iskrico upanja na odrešenje izpod komunizma in jim dal moči v borbi za popolno svobodo!

J. Re.

DOMOBRAŃEVI ZAPISKI

Stane Buda

V višnjegorskem udarnem bataljonu

Koncem meseca maja l. 1944, se je začelo šušljati v Velikih Laščah, da se bo ustanovil nov udarni bataljon, kateremu bo verjetno priključena tudi naša 24. četa. Prav kmalu so se te govornice tudi uresničile in v začetku junija smo se že poslavljali. Precej oslabljena je odhajala četa, pač zaradi izgub, ki smo jih imeli v borbah. Nekaj smo imeli mrtvih, v glavnem pa so bili ranjenci, ki so se zdravili v Ljubljani. Nekaj domobrancev si je tudi izprosilo, da so smeli ostati na postojanki, prepisani seveda v druge čete. Pustili smo novi četi, ki nas je zamenjala, precej težkih trojnic in pa kar smo imeli odveč streliva. Pri natrpanju na kamione, bi kmalu izgubili poveljnika tretjega voda. Nemško brzostrelko, ki jo je imel v roki, je pozabil „zapreti“ in ko je zaradi sunkovitega premika vozila udaril z njo ob tla, se je sprožila. Krogla mu je prestrelila kožo na prsih in švignila mimo glave.

Vozila so nas izkrcala na grosupeljskem polju, kjer smo si postavili

šotore. Kmalu za nami sta prišli še dve četi in pa „težka“ četa. Prihajali so tudi domobranci, ki so izpopolnili vrzeli v posameznih desetinah, tako, da je bila četa kmalu zopet popolna (149 domobrancev). Oficirski in poveljniški zbor je ostal isti. Poleg straženja in patroljiranja po bližnji okolici, smo zopet vadili korakanje, ker je kmalu potem celoten bataljon nastopil ob priliki obiska generala Rupnika (edinega generala, ki ga je imelo SD) v Grosupljem, kjer so „naši“ priredili splošno ljudsko zborovanje.

Patroljiranje bataljona se je razširilo v smeri Višnje gore in je prišlo do hudih spopadov s komunisti, na srečo brez izgub, zlasti v bližini Kriške vasi. Začelo se je tudi govoriti, da bomo prav kmalu zasedli višnjegorsko mesto. 20. junija zjutraj je bataljon v borbenem razporedu začel prodirati proti temu cilju, za nami pa je po cesti počasi napredovala kolona vseh mogočih vozil, natovorjenih z municijo, težkim orožjem, hrano, itd. Brez vsake borbe smo prodrli do mesta, ki smo ga dobili zapuščenega kakor par mesecev prej Velike Lašče. O partizanih ni bilo nobenega sledu.

Kdor pozna Višnjo goro bo vedel, da ima stari del mesta odlično obrambno lego s poraslim gričkom v ozadju, kjer so še obstojale razvaline Starega gradu. Ker smo morali prevzeti v obrambo tudi ostali del mesta v dolini, se je obrambni pas kar preveč razvlekel. Naša 24. četa je prevzela linijo od nove cerkve do ceste proti Novem mestu in od tam do Starega gradu. Druga četa je prevzela nasprotni del, dočim je tretja zasedla Kriško vas, par kilometrov stran od mesta, na nekakšni višinski planoti. Težka četa je postavila svoje minometalce na grajskih razvalinah, ki jih je zavarovala z enim vodom svojih težkih strojnic, drugi pa je ostal na razpolago poveljniku bataljona. Ker smo imeli že izkušnje, smo še isti dan popoldne začeli graditi bunkerje in kopati strelske järke. Zopet daleč stran od hiš in pravih obrambnih položajih. Delo se je nadaljevalo drugi in tretji dan in smo morali sami podirati drevesa, jih žagati in nositi na obrambno linijo.

Hiteli smo z delom v pričakovanju skorajšnjega partizanskega napada. Boj se je začel zvečer tretjega dne, ko so močnejše partizanske sile obkolile naši dve postojanki, in so nas hotele uničiti. Komunisti so si hoteli vplesti nov lovorjev venec v zbirko svojih „zmag“ in to prav za obletnico dneva, ko se je začela vojna z ZSSR. Napad je trajal dobra dva dneva. Tretji dan popoldne pa je šentviški bataljon, ki je bil tudi obkoljen, pretrgal obroč in prišel z nami v stik. Prav tako je z grosupeljske strani prodrla fan'ovska skupina. Partizani so se umaknili oz. zbežali.

Ta obramba Višnje gore pa ni tako sijajno izpadla za nas. Poveljnik bataljona, Srb po rodu in bivši aktivni častnik in pa nemški „svetovalec“ dodeljen batalionu, oba stotnika po činu, sta bataljon razdelila na dva dela in ustanovila takorekoč dve postojanki. Kriška vas je bila namreč prav toliko oddaljena od Višnje gore, da težka četa ni mogla več braniti njene obrambnega položaja s svojimi minometalci. Izstrelki je niso dosegli. Četa v tej vasi je bila na ta način prepuščena sama sebi. Sicer je bilo po-

Domobranci 24. čete pri paradi
junija 1944 v Grosupljem

dobno tudi v Velikih Laščah, kjer je bataljon obdržal dve četi v trgu, tretja pa je utrdila precej oddaljeno vas Rašico, toda tam je bila tudi nemška četa z boljším orožjem, ki se je porazdelila na obe postojanki. Naši udarni bataljoni pa so bili brez nemškega vojaštva.

Tudi v Kriški vasi so domobranci takoj začeli graditi bunkerje in so prvo noč odbili vse napade. Drugi dan bitke se je pa tu pojavil faktor, na katerega domobranci nismo računali. Partizani so namreč od nekod privlekli dva italijanska lahka tanka (če sta imela topiča ali pa samo strojnice ne morem reči) in ko sta se nepričakovano pojavila na cesti pred vasjo, si lahko predstavljamo preplah, ki je prevzel domobrance, ki na protitankovsko borbo niso bili pripravljeni. Bataljon ni imel nobene protitankovske puške, nobene „bazuke“, ki bi bila zmožna uničiti tank ozir. oklopno strojnico. To borbo za Kriško vas je že pred leti prepričljivo opisal preživeli domobranec tiste čete, zato bom jaz samo na kratko in na osnovi tega kar se je naknadno ugotovilo, opisal to žalostno stran naše borbe.

S koncentriranim ognjem par strojnic se je pogumnim domobranecem posrečilo zaustaviti en tank, ker so mu uničili pogonske verige, toda drugemu je uspelo predreti obrambno linijo. Partizani, ki so vdrli za tankom, so praktično prerezali vas na dva dela, tako, da so potem, ko se je četa začela v neredu umikati, posamezne skupinice, odrezane od celote, padle v ujetništvo. Ista usoda je doletela tudi ranjence, ki se niso mogli umakniti. Komunisti so tu ponovno pokazali kaj so in kaj znajo. Z vso grozovitostjo so se znesli nad ujetniki. Kot so povedali pozneje vaščani, so vse kratkoma postrelili, nekatere pa še mučili pred smrtjo. Ne vem več koliko je bilo vseh smrtnih žrtev, spomnim se še, da smo potem čez par dni odkrili en skupni grob. V plitvi globeli smo našli sedem mrtvih domobrancev, katere

so partizani popolnoma gole površno zagrebli. Hoteli so skriti svoje hudo delstvo, pa se jim ni posrečilo. Partizani so zajeli tudi vso domobranksko opremo tiste čete, tako suknje in nahrbtnike, ki so jih domobranci pustili v hišah, kjer so prenočevali, kakor tudi četni arhiv (zaradi tega je pozneje ta četa dobila drugo številko). Dobili so tudi vso preostalo municijo in pa nekaj težkih strojníc.

Dobro uro pred padcem je poveljnik te čete poslal sla na bataljonsko poveljstvo s sporočilom, da nujno rabi strelivo. Naša četa je dobila ukaz, da zbere za kake tri desetine prostovoljcev, ki naj bi odnesli zaproseno municijo. Poveljnik drugega voda se je prostovoljno ponudil, da popelje ta zasilen vod v Kriško vas. Toda akcija je zaradi okoliščin slabo izpadla. Ko je namreč začel prodirati po kolovozu proti cilju, se je iz Kriške vasi že umikala razbita četa, skozi gozdove seveda, tako, da z njo ni dobil stika. Zmagoviti in navdušeni partizani so bližajočo patroljo napadli in jo seveda odbili. Z mnogimi ranjenci se je vod vrnil na postojanko. Nekatero hišo v Višnji gori so se izpremenile v prave bolnišnice, kjer je ležalo veliko ranjencev obeh čet. Največji reveži so bili tisti, ki so bili prestreljeni skozi trebuh. Skoraj vsi ti so bili zapisani smrti, ker je vedno nastopilo zastrupljenje, proti kateremu takrat še ni bilo zdravila. Rešili so se samo tisti, ki so imeli prazno črevesje.

Navdušeni partizani so svojo prvo zmago hoteli izkoristiti in so to drugo noč večkrat jurišali na naše položaje, zlasti v goščavi okrog grajskih razvalin, pa so bili vedno odbiti. Prišli so včasih tako blizu, da je bilo treba uporabljati ročne granate. Nič jim ni pomagala hreščéča harmonika, ki jih je podžigala. Nič ni zaleglo tudi vreščanje verjetno pijanih partizank, ki so nas, skrite za drevesnimi debli, psovale in pozivale na predajo. Preostali partizanski tank se ni pojavil pred našo obrambno linijo ob Starem gradu. Praktično na vijugasti gozdni poti ne bi mogel operirati. Kam so potem partizani odveкли ta dva tanka, mi je ostalo uganka.

Ko obnavljam te spomine — res so pravi spomini, zato tudi nepopolni, ker nimam nobenih zapiskov iz domobrankskih časov — se mi vsiljuje misel, da smo bili izdani. Da bomo zasedli Višnjo goro, ni bila nobena tajnost. (Vkljub temu so partizani zopet rabili skoraj tri dni, da so zbrali pred postojanko napadalne brigade.) Toda, da se bo bataljon razdelil na dve samostojni posadki, smo izvedeli šele v sami Višnji gori. Uporaba obeh tankov na dolenski cesti, tako iz grosupeljske kot iz novomeške strani, je bila praktično nemogoča. Oba bi bila predolgo časa vidna in izpostavljena direktnemu obstreljevanju z minometali. Prav tako bi domobranci utegnili pripraviti sveženj ročnih granat, s katerimi bi jih tudi zaustavili. S teh dveh strani nas tanki ne bi presenetili. Iz poliške strani in pa po vijugatem gozdnem kolovozu proti Staremu gradu se tanka nista mogla uporabiti. Partizani so torej morali vedeti, da se bo zasedla tudi Kriška vas in samo tu sta se dala uporabiti ta dva lahka tanka. Ker domobranci tiste čete niso

nikdar govorili, da bi že na daljavo in precej slišali brnenje tankovskih motorjev, si razlagam, da so jih partizani verjetno z volmi privlekli prav do zadnjega cestnega ovinka, torej dobrih sto metrov pred postojanko, kjer jih je zakrivalo valovito ozemlje in šele tam vžgali motorje. Na ta način so v resnici presenetili branilce. Brez uporabe teh oklopnikov Kriška vas ne bi padla.

Po tolikih letih bo seveda že težko ugotoviti, kdo je že predčasno vedel za razpodelitev bataljona in kdo bi bil izdajalec. Mogoče bo kdaj pozneje kakšen partizanski poveljnik v svojih spominih razjasnil ta uganko, ker se komunisti z zavzetjem Kriške vasi res lahko pobahajo. Ta delitev bataljona, ki je pred „polomom“ izgledala kot dobra taktična poteza, se je tu izkazala za nepotrebno in zgrešeno. Če bi Kriška četa ostala v Višnji gori za rezervo, bi bili partizani pri tem napadu prav pošteno tepeni, ker bi ta četa služila za izpade in samostojno patroljiranje. Po končani borbi naš bataljon ni več zasedel Kriške vasi. Utrdili smo bližnjo grajsko pristavo, kjer je naša četa potem imela stalno zasedo. To je bilo čisto zadostno za obrambo in bataljon je imel vedno prosto pot oziroma prost izhod, kadar je šel v akcije. Žrtvovanje domobrancev v Kriški vasi je bilo torej popolnoma nesmiselno in nepotrebno.

V naslednjih tednih je bil bataljon na stalnih pohodih, v glavnem proti Polževem in Krki in pa proti Ilovi gori. V teh bojih smo takorekoč naščevali padle soborce. Čeprav so se manjše patrolje morale včasih tudi umakniti, so vendar v splošnem vse akcije izpadle nam v prid.

Partizani so se po porazih stalno vračali v že omenjene kraje, ker so jih pač smatrali za izredno važne. Polževo, zelo znana turistična točka, je zapiralo pot proti Krki, zasedba Ilove gore po partizanih pa je ogrožala železniško progo iz Grosuplja proti Velikim Laščam. Da bi preprečili eno in drugo, so se naši napadi proti tema dvema točkama vrstili v kratkih presledkih. V eni teh akcij na Ilovo goro je padel tudi nemški stotnik, bataljonski „svetovalec“. Neki drugi domobranec je v svojih spominih zatrdil, da so ga pokosile naše krogle.

Glavni domobranski štab je končno uvidel, da sta obe četi, naša in ona iz Kriške vasi, ki sta največ pretrpeli v začetnih borbah, potrebni nekakega oddiha in je zato odredil zamenjavo čet. Naša je bila določena, da zamenja četo, ki je bila takrat na Igu pri Ljubljani.

V resnici smo bili potrebni, da se oddahnemo, ker je naša 24. četa že dala visok krvni davek na račun naše obrambne vojne proti komunizmu. V borbah od januarja pa do našega odhoda iz Višnje gore je četa imela prav občutne izgube. Če se ne motim, je padlo na bojiščih ali pa potem umrlo zaradi zadobljenih ran 14 domobrancev, okrog 50 pa je bilo ranjenih. Nekateri so celo ostali invalidi. Naši boji torej niso bili nobeno igračkanje. Stalno smo izpostavljali naša življenja, da je lahko prebivalstvo v Ljubljani in ostalih večjih krajih v miru živelo. Danes mnogi na to pozabljajo...

Ne hčere ne sina po meni ne bo

Iz otroških let se spominjam, da kadar se moja mati ni mogla spomniti imena Valentina Vodnika, odnosno po njemu imenovanega trga v Ljubljani, je vedno našla rešitev: Tisti, ki je zapisal: „Ne hčere, ne sina po meni ne bo...“ in smo takoj vedeli, da gre za Vodnika.

Valentin Vodnik je živel v veliki prelomnici v slovenskem narodu v času po Napoleonu okupirani Sloveniji, in ostalih „Ilirskih deželah“. Navdušen nad francosko okupacijo je celo zapel: „Ilirija oživljena!“

Francoska okupacija je bila kratka, in vendar je dala Slovincem več, kot nemška Avstrija v stoletjih. Dala pa je Slovincem še nekaj, na kar radi pozabljamo: Prvega kolaboracionista z okupatorjem, kvizlinga in „izdajalca“ matere Avstrije in presvitlega, gnadljivega cesarja...

Valentina Vodnika je prav gotovo obsojal tedanji „nemški“ Laibach, slovenska Ljubljana pa mu je postavila spomenik, kot okupatorju Napoleonu.

Valentin Vodnik je umrl naravne smrti, ker v tedanji Ljubljani še niso bili toliko „presvetljeni“, da bi poznali politične umore...

V Napoleonovih imperialističnih vojnah so sodelovali tudi Slovenci. Z njegovo vojsko so bili tudi ob njegovem porazu v Rusiji (kot so bili Slovenci v Hitlerjevi armadi istotam in drugod v drugi svetovni vojni) nihče pa o njih ne vodi računa, ne prej, ne danes.

Napoleonu pripisujejo izgubo tisočev vojakov v Rusiji; nekie sem bral, da ko so Napoleona v parlamentu prijemali, da je izgubil 200.000 vojakov v Rusiji, jim je on odgovoril: „Res je, da sem izgubil 200.000 vojakov, toda bilo je samo 10.000 Francozov...“

In ako primerjamo, odnosno bi nam pokazali točne statistične podatke pobitih vojakov v nemški italijanski, anglo-amerikanski, francoski, sovjetski in drugih armadah po narodnosti, bi bila slika zelo zanimiva ali celo porazna. Zavedati se moramo dejstva, da so Hitlerjeve bunkerje v Berlinu ob koncu vojne trdovratno branili — ne nemški SS-ovci, ampak Francozi v sestavi nemškega SS. To je porazna slika o francoskem „proti nacizmu“, o katerem tako skrbno molčijo. To pa tudi potrjuje dejstvo, da je janičar Fujši od Turka. Odnosno, da je spreobrnjenec hujši zatiralec svojih bivših sodelavcev, kot idealen sovražnik. To pa jasno kaže v našo slovensko problematiko doma in v svetu.

Ilirija oživljena! V času v katerem je bila oživljena, je verjetno bila idealna zadeva ne samo za okupatorja, ampak tudi za okupirane. Za Ilirske dežele je pomenila spremembo okupatorja, ki je kot dober politik — pritisnil na pravi gumb, ker, kdor napačno pritiska, hudičjevo piska!“... Zelo dvom-

ljivo je, da bi Francozi kot okupatorji to storili samo na ljubo okupiran-
im, ne nemškim deželam, če ne bi pri tem računali na svoje koristi.

Če prav računem je bila francoska okupacija Ilirskih dežel nekaj
desetletij pred dunajsko revolucijo in prebujenjem narodov (1848) ko se je
prvič pojavila ideja o Samostojni Sloveniji in ko so še jezikoslovci debati-
rali, kako se slovensko piše „kasha“ ali „kaša“ (Poezije Dohtarja Franceta
Prežerna, Ljubljana 1847); zato ni nič čudnega, če se je Valentin Vodnik
navdužil za Ilirijo, ker Slovenije „še ni bilo“.

Danes, ko se narodi otresajo imperialistov in kolonialistov pretekle
dobe; katerih mesto istočasno zasedajo ideološki in ekonomski imperialisti
in kolonialisti, bodisi v imenu „proletariata“, „demokracije“ ali drugih
doktrin; so seveda stari sistemi odlično gradivo za debate, primerjave, raz-
mišljanja in uporabljanja dobrih stvari, če so primerne in sprejemljive za
čas v katerem živimo, odnosno za čas, ki prihaja. V teh političnih debatah
in željah, s katerimi se ukvarjajo v zdomstvu razni politični interesenti, ki
so za razvedrilo, če že ne potrebne; vsekakor pa so zanimive, ker politič-
na emigracija potrebuje svoj „bobby“ in bi bilo nujno in prav, da bi od
časa do časa tudi kakšen laik napisal svoje pripombe ali kritiko, ki je za
politično debato tako potrebna, kot kranjskim klobasam česen in poper.

Nič ni napačnega, če se kakšen borec proti kraljevi diktaturi v letih
1930 in politični borec proti komunizmu v letih 1940—45 navduši za Ilir-
rijo; je pa strašno zoprno, če se navduši za Tita in protestira, če ga kdo
imenuje z imeni ki mu pripadajo, ker se je pač Tito „spreobrnil“, šel s
svojo brhko in simpatično ženo Jovanko k papežu, v čigar avdienci se je
Jovanka zadržala tako nedolžno, kot kakšna poklicna vaška tercijalka;
Tito pa v fraku in cilindru, kot poklicni sin kapitalistične buržoazije, ka-
terim so proletarci pretekle dobe poljubljali čevlje...

Po tej morali slovenske politične klečeplaznosti, se marsikomu začne
reodčna revolucija in pošlje vse politične kuharje k vragu z njihovim po-
litičnim golažem vred. Ni golaž kriv, če je neužit. Krivi so kuharji, ki
mešajo začimbe in ustvarjajo želodčne revolucije. In če se po takem golažu
komu želodec obrne, bi pa grešnika najrajši križali...

Slovinci smo torej še tako daleč od značajnosti in demokracije (ka-
vero po svoje tolmačimo) kot je luna od zemlje. Ker je Tito „združil“ ju-
goslovanske narode; se pobotal s cerkvijo, potem so vsi tisti tisoči in sto-
tisoči, ki so sledili politiki Vatikana in zato končali v množičnih grobovih
ali pa v tujini, obsojeni v pozabljenju, kot da nikoli eksistirali niso. In če
klečeplazijo v domovini, je še možno razumeti. Ako pa klečeplazijo v tujini
in to taki z naslovi in epoletami itd., potem nam ne preostane drugega do
takih ljudi, kot zaničevalen posmeh...

In vsi taki elementi lahko zapojejo z menihom, kvizlingom, kolabora-
cijonistom in „izdajalcem“... „Ne hčere ne sina po meni ne bo! Dovolj
je spomina — o VETRINJU POJO!“

„Vi ste se za vero borili . . .“

IX.

Nekega večera sem imel partizanski „obisk“. Postavili so me pred zid in me dobro zastražili. Začeli so preiskovati po hiši. Zahtevali so od mene usnje za čevlje, katerega pa seveda nisem imel. Hitro sem se spomnil, zakaj iščejo usnje in kdo me je obtožil partizanom. Bilo je tako: moji so me prosili, naj jim preskrbim čevlje, ker so takorekoč že bosí. Potom znanec sem v Domžalah kupil usnje in neki čevljar domačin mi je naredil čevlje, katere sem poslal mojim v Nemčijo. Ta čevljar je bil pristaš OF in me je naznanil. Zato je bila pri meni partizanska preiskava. Dobro sem vedel, da bom sedaj v stalni nevarnosti pred partizani in da me bodo hoteli uničiti ali celo ubiti. Čez nekaj dni so zvečer zopet prišli partizani in zahtevali, da grem z njimi, ker sem mobiliziran. Dejal sem jim, da ne morem iti, ker imam ranjeno nogo in ne morem hoditi. Poklicali so nekega drugega partizana, ki me je pregledal in mi rekel, da se moram na občini odjaviti ker sem šel med partizane. Dokler se ne pozdravim, se moram skriti doma, ker sem v hišnem zaporu. Kmalu nato so odšli. Bil sem ves prestrašen, ker sem vedel, da je sedaj prišla vrsta na mene. Ko so pa nato Nemci v novi ofenzivi očistili teren partizanov, sem bil malo bolj miren in sem se upal iti iz hiše. Nekega jutra so me pa Nemci zgrabili in me odpeljali. Dovolili so mi, da sem se preoblekel. Noga me je še vedno bolela in sem bil na eno nogo bos, zato sem ta čevljev nesel s seboj v roki. Najprej so me Nemci zaprli na orožniški postaji v Moravčah, drugi dan so me pa peljali v Kamnik in me izročili Gestapu. Tam je bil poprej zaprt moj brat, ki so ga Nemci ubili kot talca v Dragi pri Begunjah.

V zaporu sem našel nekega znanca, s katerim sva si krajšala čas, kolikor sva pač mogla. Hrana je bila pičla. Trikrat na dan so nam vedno ob določeni uri prinesli hrano.

Čez nekaj dni so me gestapovci podrobno zasliševali, vendar me niso mučili. Po zasliševanju so me znova zaprli v celico. Nisem vedel, kaj bo z menoj, ali me izpuste ali bom delil usodo pokojnega brata in tudi jaz padel kot talec. Moj strah je pa bil neopravičen. Drugi dan so me poklicali in rekli, da naj vzamem svoje stvari, da sem prost. V pisarni mi je gestapovec rekel, da ne smem več iti domov, da grem na delo na Ljubelj. Vendar so mi odločili, da moram na delo v kamniško smodnišnico. Dali so mi list, da se prijavim na poveljstvu smodnišnice. Dovolili so mi iti domov po delovno obleko in sem se drugi dan prijavil v smodnišnici. Spali smo tam; tudi hrano smo imeli tam. Bili smo popolnoma odrezani od drugega sveta. Močno smo bili zastraženi in vedno so nas preštevali, če smo še vsi.

Vedno me je vlekle pogledati domov. Hotel sem ponoči oditi in se vrniti zjutraj na delo, a sem se bal Nemcev. Ker so pa ti nekega dne bili vsi zelo veseli in bolj ali manj pijani, sem se opogumil in šel domov. Straža me ni ustavila. Drugi dan sem se vrnil. Ko me je stražar vprašal, kje sem bil, sem odgovoril, da sem obiskal prijatelja v mestu. Z odgovorom je bil stražar zadovoljen, še pripomnil je, da je prav zadovoljen, ker sem se vrnil na delo. Večkrat sem tako šel domov in vedno srečno prišel nazaj. Neki večer me je pa na cesti ustavila partizanska kolona. Moral sem se ji priključiti in z njimi iti proti Jaršam. Tam so v tovarni nekoga ubili in izropali tovarno. Tudi meni so rekli, da naj kaj vzamem, a nisem vzel ničesar, ker sem vedel, da bi me Nemci, če bi našli blago pri meni, gotovo ubili in moj dom zažgali. K sreči so me partizani pustili oditi domov. Ko sem se drugi dan vračal v tovarno, sem padel s kolesa in se potolkel po rokah. Precej sem krvavel. V tovarni sem Nemcem rekel, da sem padel s kolesa v mestu. Ti so me poslali na bolniško blagajno in zdravnik mi je dal počitek, dokler se rane ne zacelijo. Šel sem domov in se privatno zdravil. Moj zdravnik mi je vedno podaljševal bolniški dopust, čeprav sem bil že zdrav. Ker sem vedel, da doma ne bom varen, sem začel pripravljati vse, da odidem v Avstrijo. Dobil sem nalogo da se javim v delavsko središče v Spittalu na Dravi.

(Sledi)

Jože Sladič:

Za 30-letnico Grčaric

Čas celi rane, zato je prav, da po tolikih letih zvemo resnico ozadja tragedije Grčaric in strašne usode protikomunističnih borcev.

V petek dopoldne, 3. septembra 1943, je krenil odred, v katerem sem bil podpisani, na Grčarice. Šli smo na Zapotok-Rakitnica-Jelendol-Grčarice. Tja smo prišli ob štirih popoldne. Vaški rdeči zaščitnik iz Rakitnice nas je preštel, kar pa smo šele pozneje zvedeli.

Prenočili smo po hišah, ki so bili povečini prazne. Tu so živeli Kočvarji, ki pa so se decembra 1941 preselili v krški in brežiški okraj. Le par slovenskih družin je ostalo z župnikom Turkom.

Vojaško nemogoča lega

Vas Grčarice leži v jami, ki je vseokrog porasla s smrekovim gozdom. Je to sijajno prirodno zaklonišče iz kraških skal, ki štrlijo iz zemlje. Za napadalce odlična pozicija, za branilce grob! Tako je domneval vsakdo od nas, a povelje porazi domnevo podrejenih.

Kritike je bilo dovolj, celo Borut, ki je bil vojak, se ni strinjal. Za-

to smo hiteli z utrjevanjem, kolikor je le čas dopuščal, celo pri mesečini. Glavni štab s III. in IV. bataljonom se je utrdil v bivši pošti in gostilni ter na skednju, dočim sta se I. in II. bataljon utrdila v hiši na hribčku, jugovzhodno od cerkve.

Krov in seno iz hleva smo odstranili, ostal je le zid in obokan strop. To smo storili zaradi ognja. Na koncu hleva je bila na stropu odprtina, kjer smo napravili močen bunker, kateri je igral ves čas napada glavno vlogo. Iz njega je bil razgled po celi vasi in okolici in iz njega so napadalci utrpeli tudi največ izgub, ker ga niso mogli izslediti. Šele zadnje uro pred predajo so ga pogodili s protitankovskim topičem. Pri tem je našel smrt Žargi Franc, težko ranjen pa je bil Stanko, sin trgovca iz Kranja.

Okoli te zgradbe so naredili močne bunkerje. Iz skladišča smo nanesli dva vagona suhih desk pod kozolec. Utrjevanje je trajalo kljub dežju 4., 5., 6. in 7. septembra, pa še ni bilo končano.

Številčno stanje odreda je bilo 204. V nedeljo, 5. septembra 1943, je žitnik Rudolf-Ris ves dan prevažal s tovornim avtomobilom potrebščine, preko 100 vreč moke, riža, čevljev, perila, obleko plave barve, ki je bila civilna uniforma. Povedal nam je, da to vozi iz Ljubljane brez vojaškega spremstva in zased. Dan prej, v soboto, 4. septembra 1943, je lilo kot iz škafo.

V ponedeljek, 6. septembra 1943, ob 9. uri dopoldne je bila sv. maša, ker je bil rojstni dan kralja Petra II. Opravil jo je odredni kurat Tonček. Po sveti maši je imel Borut pred cerkvijo glavni govor. Navzočih je bilo večje število civilistov, ki so od veselja jokali kot otroci. Bil je dan pravega rodoljubja.

Med časom utrjevanja in med proslavo so bili poedini partizani skriti v vrhovih smrek bližnjega gozda in opazovali vsak naš gib. To so nam pozneje sami povedali v Kočevju. Vse je bilo pripravljeno za prihod srbskih četnikov, ki so se javili iz Broda na Kolpi. Zadnje zvezo s tem odredom smo imeli 6. septembra 1943. Isti dan je prišel kurir od Dežmana iz Ribnice v spremstvu študenta medicine (rdečelasca) v OF službi, ki se je zanimal za vse podrobnosti obrambnega položaja. Da je odvrnil sum, je borcem pripovedoval o obveznem zdravniškem pregledu italijanskih prostitutk, kateremu je on prisostoval kot medicinec.

Nam navadnim borcem se je zdel ta človek zelo sumljiv in če bi bilo po mojem, bi ga bili aretirali. Ko pa smo dobili odgovor, da komanda že ve, kaj dela, smo to namero opustili. Kaj takega bi se ne dogodilo Kajtimaru ali stari gardi.

Tako smo bili mi v vseh ozirih vezani na disciplino in modrost višje komande, ki je delala bolj „z rokavicami“. Formirana je bila žandarmerija za legitimiranje tujcev in voznikov, ki so vozili les na Kočevsko reko in nazaj. Prehrana je bila zelo dobra in obilna, z njo smo bili založeni za celih šest mesecev. Kruh smo pekli sami že na Otočcu. Vsak borec je prejel

dnevno 5 do 10 Zeta cigaret, oficirji pa Morava cigarete. Družine so prejemale v Ljubljani mesečno podporo do 2000 lir, nekateri tudi več. Borci niso prejemali nobene plače, razen vsak poveljnik čete je dobil po 1000 lir v slučaju odsotnosti za prehrano svojega moštva.

Morala je bila na višini, do katere je pripomogla ogromna zaloga orožja, municije in posebno napovedani prihod južnih bratov, ki so sloveli kot hrabri borci. V službi je vladala visoka vojna disciplina, izven nje pa kolonialnost.

Napad na Grčarice

V sredo, 8. septembra 1943, ob 7. uri zjutraj, ko je po večdnevnem dežju zopet posijalo sonce in odzvonilo k jutranji molitvi, so padli prvi streli. Naša zaseda na severo-zapadni strani je opazila sovražno kolono južno pod gozdov, kako se ta cepi na dvoje v cilju obkoljevanja vasi. Nobeden ni vzel napada za resno. Za vsak slučaj je bila ojačena zaseda, ki se je spoprijela s sovražno predhodnico ob 7.30 zjutraj, severno od vasi proti Jelen dolu. Po enournem zagrizenem spopadu so se naši povlekli v vas. Narednik Marin Edi, ki je bil s strojnico na položaju je dejal: „Obkoljeni smo od vseh strani od več brigad. Če mislimo na izpad, moramo takoj udariti, sicer bo prepozno. Partizani se bodo zakopali v zaklonišča v več obročev in izpad bo nemogoč.“

Nihče ga ni poslušal, med tem ko so sovražne kolone kar naprej izvirale izpod obročka gozdov. Iz bližnjega vodnjaka smo si preskrbeli vodo za kuhinjo. Vsi, razen patrole smo zavzeli položaje in branili v toliko, da smo dobili vodo. Ob tej priliki je bil težko ranjen podnarednik Ivan Marn, študent iz Dolenje vasi, št. Peter pri Novem mestu. Kroglja mu je prebila mehur. Po dveurnem strašnem trpljenju je izdihnil, bil ves čas pri polni zavesti, previden s sv. zakramenti. Njegove zadnje besede so bile: pozdrav domačim in nadaljevanje pravične borbe.

Okoli poldne istega dne so nas začeli obstreljevati s protitankovskim topičem, ki pa je napravil le nezatno škodo. Zdelo se nam je igrača, ko smo zvedeli za imena brigad, ki so napadale: Tomšičeva, Šercerjeva, Gradnikova in še drugi odredi Pero Popivodove divizije. Bili so to sami pobalini, kravji pastirji, tako se je izrazil župnik Turk, ki je šel med nje kot parlamentarec.

Ni vredno odgovora na poslano pismo, otročarija! Topovski izstrelki so se vrstili ves dan, do večera jih je padlo nad 50, kot strašilo za vrabce. Le par borecev je dobilo praske ob zidu. Junaško so odgovarjali in s plotunom razbijali sovražna gnezda. Ponoči so partizani izvedli par jurišev, ki so bili na mah zdrobljeni. Od enajste do polnoči je Kajtimar (Milan) v visokem tonu klčal kot Smrt Slchernika brigadne komisarje na odgovor za

storjene zločine nad slovenskim narodom. Zagotavljal jim je pravično, neizbežno kazen za prelito Abelovo kri. Vprašal jih je, odkod si lastijo pravico, da napadajo JVvD, Zakaj ne napadajo okupatorja, ko je njih geslo: „Smrt fašizmu — svoboda narodu“!!! Mi vas ne napadamo, zato tudi zahtevamo, da opustite napad. Vsako misel, da bi se predali, naj opuste, kot vojska priznana od zaveznikov, da kapitulira pred izrodki človeške družbe, pred delomrzneži, izprijenimi študenti, bivšimi robijaši, roparji, tatovi, hlapci in deklami? Kot taki naj odidejo v opevani sovjetski raj. Ne bomo pa nikoli dovolili, da bi okovali slovenski narod v okove proletarijata. Bratje somišljeniki, odvrzite teorijo trinoga! Raztrgajte okove antikrista! Pobjite komisarje kot garjeve pse! Pustite jih zverinam v slast, da bo zadoščeno pravici. Pridružite se našemu pokretu, ki brani to, kar so stoletja gradili in branili vaši dedje mučenci, ki so padli pod Kajnovu roko, prelite krvi, porušene, požgane cerkve, prosvetni domovi. TO JE NAŠA OPOROKA. To, kar je tisočletna kultura imela za sveto, danes vaši oblastniki požigajo, morijo in ropajo. Nobeden ne bo klican na odgovor za po ukazu izvršenem zločinu, razen iz osebne inicijative. Glas mu je postal hripav, besede nerazumljive. Komisarji so le redko prišli do besede, ker jih je slednji prekinil z dokazi in ugnal v kozji rog.

PRIPOMBA: Laž je, kar trdi narodni heroj, polkovnik Tone Vidmar-Luka, na strani 584 Belogardizma, da so zvečer prvega dne napada pregnali naše iz neke zgradbe in stisnili obroč okoli močno utrjene šole in občinskega poslopja.

Šola sploh ni bila zasedena, ostala je prazna, 500 metrov južno od vasi pod robom gozda. Tudi občinskega poslopja nismo imeli zasedenega, pač pa bivšo pošto z gostilno in vzhodno od cerkve na hriščku stoječo hišo. Tudi pregnani nismo bili iz „neke stavbe“, še manj je res, da so Italijani „silovito bombardirali okolico Grčaric, posebno Travno goro in Glažuto.“ To so fantazije narodnih herojev in pisca Sajeta.

Laž je tudi, da se je dopoldan 8. septembra 1943 iz obleganih Grčaric prebila skupina 50 plavogardistov, ki jih je vodil kapetan Vojić. Saje zavija na vse načine, da bi zmanjšal število pobitega obreda. Hvala Bogu, da je še nekaj živih prič za dokaz. Poleg Sajeta to trdi tudi profesor Janez Grum v „Sloveniji“, prilogi Ameriške domovine dne 29. decembra 1958, ki pravi: „Z Dežmanom je šla tudi skuina četnikov stotnika Vojića, ki se je prebila iz obkoljenih Grčaric prvi dan napada,“ kar je oboje netočno.

Liublanski četniški odred je bil osnovan še na Otočcu v nedeljo, 15. avgusta 1943, iz 50 mož pod poveljstvom kapetana Vojića-Lipe. V torek, 17. avgusta 1943, ob 3. uri zjutraj se je ta odred v vasi Korita-Dobernič odcepil od Borutovega (Koprivice) in odšel proti čušperku kjer jih je Fajdiga, komandir Vaške straže, razorožil, pa jim vrnil orožje, ki so ga pustili na neki postojanki pri Grosupljem in odšli kot gozdni delavci iz

Ortneka proti Grčaricam. Ko so na poti tja zvedeli, da so partizani napadli Grčarice, so se v Ribnici oborožili in bili pod Dežmanovo komando. Glej „Odpri grobovi“, 3. del, na strani 163, izjava člana tega odreda.

Prvi dan napada

GRČARICE: Določen čas za predajo je pretekel o polnoči. Deset minut nato se začne valiti gost dim iz trgovine, oddaljene 5 metrov od naše postojanke. Za njo je stal dvojni kozolec, pod katerim je bilo zloženih dva vagona desk. Ta se je tudi vnel. Dokler niso pregoreli kozolčevi stebri, se je dalo z lahkoto gasiti našo zgradbo, ki se je vnela od sosedne hiše. Za vsak slučaj smo stebre, ki pa so bili že preje močno nagnjeni na našo stran, presekali z rafali. Ko se je en steber zrušil, je ogenj zajel naše ploščaje. Gasili smo kot nori. Pri tem je bil težko ranjen Borut. Krogla ga je zadeala tik pod srcem. Ves čas je bil pri zavesti, sedeč na naslonjaču. Nasledil ga je Kajtimar. Partizani so 100% računali, da se jim predamo. Ker je ogenj grozil, da zajame vse poslopje, smo storili vse, da to preprečimo. Zgorele in porušene bunkerje od te strani smo nadomestili z vrečami moke. Sila kola lomi, je dejal Kajtimar.

Proti jutru je bila vsaka nevarnost odstranjena. Jutro smo dočakali na položajih. Med svitom smo opazili preko noči zgrajene bunkerje med vasjo in šolo. Maskirani so bili s suhim senom. S plutuskimi rafali smo jih začeli uničevati in z zažigalnimi naboji zažigati. Vsakdo je našel smrt v njem ali na begu. Nato smo usmerili močan ogenj na vsa vrata in okna hiš. Preplah je nastal med zbeganimi napadalci. Ko so drugi priskočili, da bi odnesli mrtve, jih je zadela ista usoda.

To je bil odličen trenutek za izpad. Iz bunkerja na hlevu smo obvladali celoten položaj in odprli vrzel, skozi katero bi se naj izpad izvršil. Ko bi prvi naši dospeli do roba gozda, okoli 500 m razdalje, bi zavzeli položaje in krili ostalim varen izhod. Tako sem izvršil brez žrtev izpad z desetino iz obkoljenih, gorečih Pleterjev, ko smo bili napadeni. A sedaj ni bilo povelja! Prevladala je „visoka vojna disciplina Ljubljane“: Zdržite, pomoč prihaja!/? Cerkveni stolp je bil zaminiran. Zahteval je nemalo žrtev. Opolnoči so cerkev zažgali, prav tako tudi trgovino.

Drugi dan napada

Drugi dan napada, v četrtek, 9. septembra 1943, je istočasno, ko smo mi izsevali vrzel, naš junaški minometalec spretno pošiljal mine skozi okno prvega nadstropja naše postojanke na okna napadalecev. Ko je po detonaciji nastala tišina, so rdeči komisarji napolnili okna z „rajo“ in dogodek je žel nove žrtve. To minometalčevo spretnost smo vsi občudovali. Imel je samo eno cev od lahkega minometa, ki jo je montiral na okno in tako z direktnim pogodkom zadel cilj.

Posadka I. in II. bataljona ni bila toliko izpostavljena napadu radi pregledne čistine, le čez dan so jo obstreljevali s topičem. Prvi dan in dve noči napada so se prebijali ordenanci tja in nazaj, kar je bilo drugi in tretji dan že nemogoče. V Ljubljano smo preko radia sporočili potek borbe in stanje Boruta. Odgovor: Zdržite, pomoč prihaja! Italija kapitulira! To zadnjo novico so držali v tajnosti zaradi morale. Neki posebnosti napadalcev pa smo se vsi čudili. Nobenega vpitja ni bilo, razen zadnji dan, ko je kot nor kričal morilec 12-letnega Vinka Mavsarja — Jerovšek Ludvik iz Trstenika. št. Rupert, ob laških havbicah: FOGO-FOGO-FOGO!

Ob 9. uri dopoldne se je pojavila pred našo postojanko starejša ženska z belo cunjo v roki kot znak, da prinaša pismo za predajo. Sprejeli smo jo, odgovorili pa nismo. V pismu so v prvi točki naznanili kapitulacijo Italije, v drugi pa, naj položimo orožje in nam bo dano na razpolago oditi, kamorkoli kdo želi, tretja točka, da se jamči vsakemu, da ne bo klican na odgovor za kakršnokoli politično udejstvovanje ali morebitni zločin. Podpis: Komandant divizije Pero Popivoda.

Ko partizani niso dobili odgovora, sta sledili še dve pismi iste vsebine, le v bolj grozečem tonu. Tudi sedaj nismo odgovorili. Posledica našega molka je bila, da so partizani začeli z besnim zaporednim jurišem, ki smo ga z lahkoto odbijali. Tudi s topičem so nabijali ves dan kljub temu, da je bil preganjan od našega minometalca, ki je tolkel v živo. To dejstvo se je izkazalo po naši predaji, ko so med nami 190 iskali samo njega, ki pa je bil „proglašen“ za mrtvega. Skušali so z velikimi žrtvami zažgati poleg postojanke stoječi Gasilski dom, katerega pa smo mi že preje porušili z minami. Tako je bila odstranjena zadnja nevarnost požara.

Nestrpnost rdečih napadalcev je dosegla vrhunec. Pozivali so nas, naj se predamo, ker nimajo časa ukvarjati se z nami, da imajo drugega posla dovolj! „Otročarija!“

Tretji dan boja

Noč od četrta na petek, od 9. do 10. septembra 1943, je bila zelo temna, zato smo z zažigalnimi naboji zažgali kozolec ob pokopališču, da smo s svetlobo zmanjšali nočni pritisk. Prišlo je jutro in dan, ki je rodil sad 3 dvoletnega plodonosnega sodelovanja komunistov z okupatorjem. Nobeno natočevanje, nobena krinka OF in tudi ne pozdrav „Smrt fašizmu — svobodo narodu“ ne more pobiti pred svetom dejstva, da je bil skupni cilj dveh tiranov, komunistov in okupatorjev, uničiti nasprotni tabor z vsemi sredstvi, ki so jim bila na razpolago, rimska in proletarska kultura!

Dočakali smo jutro na položajih. V bunkerju nad skednjem je bil narednik Marin Edi, doma iz Mirne. Partizani so iz požgane trgovine metalli gorečo snov, ki se je pri padcu vnela. Mi smo z odejami in suknjami sproti zaduševali ogenj. Zaradi preutrujenosti sta narednika Marin in Virant z mojim odobrenjem odšla v sobo v prvo nadstropje na počitek. Ob 8. uri

zjutraj 10. septembra 1943 je prvi topovski izstrelak pogodil skozi vrata in oba sta bila na mestu mrtva. Ediju Marinu je raztrgalo glavo, da so možgani brizgnili po zbrojevki, ki je bila potem moja last. Vest o smrti teh dveh narednikov je močno vplivala na moralo ostalih. Z Edijem Marinom smo izgubili enega najhrabrejših borcev v odredu. Bil je aktivni narednik, v katerega je bil povišan 6. septembra 1943. Ko sem njegovi mami leta 1944 izpovedal njegovo usodo, se je bridko zjokala, a junaško prenesla to neprecenljivo žrtev na oltar domovine. Dejala je: „Imela sem ga najrajši, bil je tako dober zame, a tolaži me to, da ni padel kot komunist.“

*

DRAGI EDI! Komaj si se zavedel življenja v svoji triindvajseti pomladi, že so Te rdeči izrgali iz Tvoje velespoštovane družine. Med njimi si doživel slepoto Osvobodilne fronte. Sreča Ti je bila mila, da si 2. septembra 1942 pobegnil od morilske tolpe in bil od tedaj naš zvest in neustrašen borec. Nikoli nisi bežal ali se ogibal dolžnosti, vedno si bil med prvimi prostovoljci za vsako akcijo. Krasile so Te vse vojaške vrline. Bil si junak in kot tak boš ostal v trajnem spominu preživelih. Ob vseh junaških dejanjih si ostal skromen, tih in družaben. Tvoj prikupen nastop je osvojil vsakega, ki je bil v Tvoji bližini. Vzljubili so Te soborci in predpostavljeni. Domovina Ti je hvaležna, da si ji daroval svojo cvetočo mladost. Spočij se ob nesmrtnih junakih Grčaric in odpusti prezirancem, ki so sokrivi našega poraza. Prosi Njega, da bi bila bodočim voditeljem zvezda vodnica: sloga, edinost, spoštovanje vseh, padlih v borbi brezbožnega komunizma. Prisluhni rajski melodiji tistih, ki so Ti sledili iz neštetihih grobov slovenske zemlje. Pridruži se čimpreje Belim orlom, ki bodo oznanjali svobodo. Do takrat na ne pozabi naših prošenj, saj vem, da boš med prvimi v duhu z nami. Slava Ti, dragi Edi!

*

V petek, 10. septembra 1943, ob 9. uri dopoldne so padli prvi strelci ITALIJANSKIH težkih havbic, kalibra 150 mm. Preluknjali so desni vogel naše postojanke. Iz daljave 100 - 200 metrov so neposredno tolkli na naše bunkerje in poslopje. Videli smo italijanske topničarje pomešane s partizani. Obojni so se drli: „FOGO!“ ... Tisti, ki jim ni bila znana kapitulacija Italije, se niso mogli znajti. Partizani pomešani z Italijani!!!

Izstrelki so padali vedno v plotunu od štirih strani, nepretrgano dve celi uri. Nato so šestkrat sledili juriši, ki pa so bili vsi odbiti. Imeli smo dva mrtva in nekaj težko ranjenih od granatnih drobcev. Sledilo je nadaljne in besno obstreljevanje do druge ure popoldne, nato juriš za jurišem. Vse smo živo odbijali. Preko trupel svojih tovarišev so rdeči jurišali in sami obstali med njimi. Komisarji s samokresi v rokah so od zadaj naganjali ubogo rajo v brezupni juriš. Kajtimar je v naglici obšel položaj in ukazal meni, naj z zbrojevko odidem v prednji del poslopja, kjer je

rajbolj kritično. Malo zaskrbljeno je pripomnil: „Svinjsko nas natepajo s topovi, a juriše odbijamo v živo, šest zaporednih sem odbil!“

Nato je Kajtimar odšel v bunker pri Gasilskem domu, ki je bil med lišami in bolj varen, jaz pa v prednjo sobo plazeč se skozi luknjo vsake sobe. To je bilo moje zadnje snidenje s Kajtimarom. Pri vstopu v prednjo sobo se mi je nudil grozni prizor, ostanki človeških delov, razmetanih po ruševinah razbite stene, maskirane z deskami. (Sledi)

T. N.

V času jubilejev

Z lansko jesenjo, so se za vso zdomsko Slovenijo in še posebej za nekdanje protikomunistične borce pričeli vrstiti jubileji — tridesetletnice. To pomeni, da je v tem času dozorela ena polna generacija, med njimi tudi otroci tistih, ki so umirali pred 30 leti.

Žalostne so morda te obletnice, toda vendar: vsi ti, ki se jih spominjamo ob teh jubilejih, so za nas večno mladi: za vselej bodo 19 ali 20 ali 25 let stari. Njihovo življenje se ni razblinilo niti v brezplodno izživljanje, ki ga srečujemo na vsakem koraku. Padli so v najlepšem mladostnem zanosu in tistim, ki niso opravili križevega pota v Vetrinju in nazaj, je bilo prihranjeno celo spoznanje, da vse žrtve še vedno niso obrodile zaželjenega sadu.

Ne meč, pregnala jih je sreča kriva! Če se ozremo nazaj na vsa leta komunističnega divjanja, bomo lahko ugotovili neizpodbitno dejstvo: slovenski protikomunistični borci so doživeli poraz samo takrat, kadar jim je neka „sreča kriva“ narekovala odločitev, ki je bila v bistvu nasprotna ofenzivnemu značaju njihove borbe: Grčarice, Turjak, Grahovo, Črni vrh, Otlica, da navedemo samo nekaj imen, so primeri borb, v katerih so bili naši borci oblegani in slednjič zmagani. Zdi se, da je Kočevje edina izjema tega pravila. Toda kdaj so bili premagani domobranski udarni bataljoni? Nikdar!

To pa bi nam moralo služiti tudi kot zgled za sedanje delovanje: zapiranje za neke „trdnjavske zidove“ take ali drugačne vrste, ne bo dosti zaleglo. Prilik za „izpade“ ne manjka. Vsak dan nas iz domovine doseže nova laž o polpretekli dobi in nobenega nadčloveškega napora ni treba za pobijanje teh trditev. Naše delo mora postati delo „učarnih bataljonov“ — udarjati moramo tam, kjer so udarci najmanj pričakovani in najbolj učinkoviti!

Grčaricam in Turjaku je sledilo — Slovensko domobranstvo. Današnji „zgodovinarji“ v domovini, bi ga radi prikazali kot nekakšno zločinsko družčino, ki se je izživiljala v klanju svojih bratov in neznačajnemu udinjanju tujemu okupatorju. Mi seveda vemo, kaj je resnica: Slovensko do-

mobranstvo je bilo do kraja organizirana vojska, slovensko partizanstvo pa navadna drhal, ki se je borila proti vsem človeškim in božjim zakonom vojevanja ter je svoj štiriletni teror okronala z živinskim pokoljem zvezanih in razoroženih domobrancev v Kočevskem Rogu, pri Teharju, Škofji Loki in drugod. To in samo to je resnica. Ljudje v domovini, ki jih ta resnica boli, brskajo po osebni preteklosti vodnikov Slovenskega domobranstva in zbirajo iveri, ki naj bi dokazale zločinsko naravo ne le teh vodnikov, temveč Slovenskega domobranstva kot takega.

Toda, če je bil zločin, ki ga je zagrešilo Slovensko domobranstvo, res tako jasen, čemu jih je bilo treba pobiti kot pse sredi noči, v zakotnih kraških jamah in kočevskih gozdovih? Zakaj niso bili postavljeni pred sodišče vsi od prvega do zadnjega, da bi pred vsem svetom izpričali svojo krivdo, da bi pred vso Slovenijo potrdili dejstvo, da je najmanj 15 tisoč slovenskih mater rodilo — izdajalce in zločince! Slovenski narod ima mnoge rekorde v svetovni družini narodov in se z njimi upravičeno ponaša. Toda komunistična oblast mu je pripisala še najsrამotnejši rekord: noben narod ni imel toliko „izdajalcev“, ki so zaslužili smrt!

Mi pa, ki smo ostali za njimi in še vedno dvigamo neomadeževano slovensko zastavo — vemo: ob tridesetletnici njihove smrti, bo njihov lik in njihov spomin še svetlejši in nobena rdeča zvezda ga ne bo zatemnela!

ZVEZA KOMUNISTOV SLOVENIJE

Po podatkih letošnjega marca (1973), ima Zveza Komunistov Slovenije 62.997 članov.

Statistična analiza članstva pa kaže, da je v partiji včlanjenih 5 odstotkov prebivalcev Slovenije, ki so stari več kot 18 let. Od tega odpade na ženske 28 odstotkov. Po starostni razpredelnici pa je 37 odstotkov članstva starega nad 46 let.

Zanimivi so podatki, kje je članstvo v partiji najbolj razširjeno. Na prvem mestu je občina Lenart (Sv. Lenart v Slovenskih goricah) kjer je v partiji včlanjenih 31 odstotkov mlajših prebivalcev. Sledijo Zagorje, Litija, Ribnica, Velenje in Grosuplje. Najmanj mladine je včlanjena v partiji v občini Ljubljana-Vič, kateri sledijo Jesenice, Izola, Koper, Ljubljana-Center in Sežana.

Po družbeni strukturi pa izkazujejo podatki, da izhaja 47 odstotkov članstva iz delavskih družin in 20 odstotkov iz kmečkih družin.

„TABOR“ nima mecenov. Ne poznanih, ne skritih. Odvisen je samo od naročnine svojih bralcev in naročnikov. Zavedajte se tega! Plačujte redno naročnino, nabirajte novih naročnikov, pošiljajte svoje prispevke za tiskovni sklad!

Samo tako bo ostal zares neodvisen in zares Vaš!

Gramozna jama, Sibirija, Harlem, Hollywood

Tudi v času med obema vojnama so bile v skoraj vsakem večjem slovenskem kraju poznane predmestne naselbine revnih ljudi. Te naselbine so dale tisto žalostno sociološko noto vsemu, kar je bilo predmestnega, ker od tam se je, ali naj bi se, širil greh-zločin. Tudi tega je bilo nekaj, pogosteje se je iz teh barakarskih naselbin priplazil — komunizem.

Kot v mnogih drugih vprašanjih, pa je revolucija odpovedala tudi pri tem. Proslula ljubljanska Gramozna jama v Mostah, je tudi danes kraj, kjer se zbira takoimenovana „obrobna družba ali kultura,“ kot se danes izražajo v Sloveniji.

Še vedno tudi „funkcionira“ mrzla Sibirija na robu Ljubljanskega barja, Maribor pa je obogatel za „Hollywood,“ podobno barakarsko revščino.

Razlika je zdaj le v tem, da ljudje, ki živijo v teh substandardnih naselbinah, niso Slovenci, temveč ljudje iz drugih republik. V Ljubljani so to sezonski ali vsaj doseljeni delavci z rumunske meje, po večini sploh rumunskega rodu. So pa jugoslovanski državljani in kot taki uživajo svobodo, da se preselijo „s trebuhom za kruhom.“

Težava je v tem, da si mnogi južni Jugoslovani domišljajo, da je ta kruh najlažje doseči v Sloveniji. Ekonomsko izenačevanje državljanov neke države je seveda splošen pojav in potrebno je že zato, ker vsakršna revščina zahteva prispevke boljše situiranih slojev družbe.

Izkazalo pa se je, da skušajo ti južni doseljenci obdržati svojo kulturno tradicijo in da se le slabo vključujejo v družbo, v kateri živijo. Posledica so incidenti, kriminaliteta in splošno nezadovoljstvo.

V zadnjem času se slišijo glasovi, da so se odgovorni slovenski činitelji pričeli zavedati, da je nekje neka meja, do katere naseljevanje tujcev na Slovenskem sme, preko nje pa ne več. Navsezadnje, Slovenija ni Amerika, kjer se pretaplja in izgublja tisoči doseljencev z vseh vetrov. Ameriški doseljenci po večini tudi nimajo nobenega namena ustanovljati stalnih naselbin in se prej ali slej porazgubijo.

Drugače je seveda, kadar gre za strnjeno narodno ozemlje, kamor se prehitro in v prevelikem številu naseljujejo drugorodci. Kje je meja med nacionalnim šovinizmom in preudarno politiko doseljevanja, bodo seveda morali odločiti pristojni slovenski strokovnjaki. Toda, če so se zdaj vsi Slovenci izkopali iz Gramozne jame, čemu nadaljevati to žalostno tradicijo z ljudmi iz drugih republik?

Obvestilo

Letna naročnina glasila Tabor za l. 1974 je sledeča: Južna Amerika 40 pesov ley odn. enakovrednost v dolarju; ZDA-Kanada-Evropa-Avstralija z navadno pošto 6 dol., zračno 10 dolarjev.

70-letnica Marije Amon

25. januarja 1974 je praznovala na svojem domu 70-letnico ga. Marija Amon. Je to lep jubilej ene trdne slovenske matere, katero je življenje kalilo od rane mladosti, preko revolucije, begunstva in zadnje poti v tujino.

Zibel ji je tekla v prelepi dolski fari v vasi Podgora pri Dolu. V trdi kmečki družini je bilo 7 otrok. Strahoto prve svetovne vojne je okusila v vsej trdoti, lakoti in revščini. Rano jo je pot vodila v službo v Ljubljano. Tam je tudi spoznala svojega bodočega moža, Milana Amona.

Gospodarska kriza leta 1930 in vse njene posledice; brezposelnost, pomankanje dela so tudi njo prizadele, da je šla v južno Srbijo za možem, kjer je dobil delo v rudniku črnega prnoga v Rtanju. Ni se ustrašila poti z enoletnim otrokom, ne težkih razmer, ki so vladale tam v rudarski koloniji. Kruh rudarja je težak in nevaren. Od blizu je videla rudarsko nesrečo in vso boleost, ko so prenašali preko trideset zgorelih rudarjev iz rovov. Mož si je na skoraj čudežen način rešil življenje.

Po vrnitvi v Slovenijo se je naselila s svojo družino v Kranju, kjer je mož dobil službo na Uradu za zavarovanje delavcev. Tukaj jo je tudi doletela vojna.

Preživljala je okupacijo Nemcev, partizansko revolucijo in nastanek Gorenjskih domobrancev. Na njenem domu je prespalo, dobilo hrano veliko bodočih gorenjskih domobrancev, ki so prihajali iz nemške vojske, se skrivali pred partizani in nato odhajali na razne domobranske postojanke.

Globoko rano je zarezal nasilni in zverinski umor brata, Jožeta Loboda po partizanih, v maju 1943.

Štrah in trepet za svojega moža, Milana Amona, enega izmed ustanoviteljev gorenjskih domobrancev in za oba nedorasla otroka, Marijana in Janeza, je ni omajal. Ni se bala groženj, ne pisem in letakov, ki so prihajali na njen dom, ali pa so bili raztreseni po kranjskih ulicah.

Eno, kar jo je odlikovalo vse življenje in ji dalo moči v vseh težkih časih, je bila njena globoka vera. Koliko je premolila za svojega moža in družino, da bi se vse dobro izteklo. Njeno zaupanje v Brezjansko Marijo, katero podobo ji je prinesel nien pokojni brat Jože v Srbijo in jo je potem spremljala na vseh potih do begunstva.

Pri njej je molila z svojo družino vsak večer. In bila je uslišana.

Bližal se je konec vojne. Zmešnjava se je še povečala. Njena skrb se je poglobila. Sedaj moža niso samo zasledovali partizani, da bi ga ustrelili; iskala ga je gestapo, zasledovali so ga prijatelji, ljudje, katerim je pomagal in reševal življenje, četniki.

Na umiku preko Ljubelja proti Vetrinju je bila sama z otroci. Mož je ostal do zadnjega v Trziču in se je umikal z zadnjimi domobranci, ko so v Trzič že udirali partizani. Bil je s svojim bratom Lojzom. Ponoči je brat padel s prestreljeno glavo in ostal pod Ljubeljem...

Vetrinje. Prezir, sodba, ločitev od vojakov; to mu je rešilo življenje. Drugače bi ravno tako počival ubit kakor ostalih 12 tisoč domobrancev.

Pričelo se je življenje v taborišču. Na trdo življenje je bila navajena, ravno tako njen mož. Z delom in iznajdljivostjo sta kmalu pomagala svoji družini lajšati glad ob pičlih obrokih hrane, ki je bila takrat v taborišču.

Prišlo je znova gorje. Jugoslovanski komunisti so iskali „vojne zločince“ s pomočjo angleških oblasti in avstrijskih. Pričele so se racije po taboriščih; zasledovali so begunce po vaseh in mestih. Vsakogar, ki so zavrli so odpelali v zloglasno taborišče za vojne zločince v Wolfsbergu na južnem Koroškem. Tukaj so bili ljudje vseh narodnosti Evrope. Od tod so potem izročali „vojne zločince“ v države katere so jih zahtevale, da so jih potem sodili na ljudskih sodiščih.

Šest mesecev preizkušenj je potekalo počasi. Vsak dan je čakala sporočila, da bodo moža odpeljali v Jugoslavijo in ga tam sodili po komunistično. Pokonci jo je držala trdna vera in zaupanje v molitev, da brez božje volje se ne bo ničesar zgodilo. Niso jo motile razne govorice, ne škodoželna namigavanja, da Amona ni nič škoda, če ga Angleži izroče Titovcem itd... Bog je naredil po svoje. Vsa družina je verovala, da je Marija pomagala in naredila, kar je bilo po človeško nemogoče.

Pričelo se je izseljevanje v prekomorske države. Mož je hitel z izselitvijo. Videl je, da ga komunisti zasledujejo in, da je pogojno na svobodi. Zaprošil je za Argentino. Znova so bile zapreke. Toda poznanje s tujimi ljudmi pri IRO, ki so bolj razumeli njegov problem, mu je pomagalo, da je emigriral med prvimi s svojo družino v Argentino.

V Argentini je po dolgih letih zasijala svoboda, strah se je umaknil miru. Ni bilo več treba se bati noči in prihodnjega dne, kdaj ga bodo aretirali Angleži.

Z vso žilavostjo je pričela znova pomagati možu in z zgledom in delom vzgajala svoje tri sinove. Treba je bilo pričeti znova. Leta so tekla. Prišle so nove preizkušnje: nenadna moževa smrt. V njeno srce se je zarezala globoka rana, ki se ne bo nikoli več zacelila. Tri mesece zatem nenadna smrt prvega vnuka triletnega Janka. Nova rana, nova bol...

Ostala je sama obdana od svojih treh sinov in snah; sestre in vnukov. Po trdem delu zaslužen počitek. Žalost in boleost prenaša vdano. Za

vsakogar, ki stopi v njeno hišo ima dobro besedo in nobeden ne odide nepostržen od nje. Rada prebira vse slovenske časopise in revije. Zanima jo vsa naša zgodovina, posebej medvojna in povojna problematika. Vse njeno življenje in miselnost sloni vedno na trdni krščanski veri, svobodnem razumu, in na isti ravni, kakor jo je videla pred 30 leti v komunistični revoluciji.

Košček raja pod Triglavom, ki ga je Bog tako lepo obdaril v svoji lepoti, ljubo Slovenijo, ne more nikoli pozabiti in vedno bolj ji hite misli k njenim domačim, ki že povečini spe v lepi slovenski zemlji.

Vsi znanci, posebej pa njena družina ji žele in kličejo na mnoga leta. Na mnoga leta med domačimi Tebi, slovenska mati! Bog te živi!

IZ DOMOVINE

Stari Log, vas, ki izumira

Dolenjski list (16. avg. 1973)

V Starem Logu je bilo pred vojno 125 hiš, danes pa jih je le še 19. — Kmetijski obrat ima manj goved, kot je je včasih imela ena vas.

Marija Mide, poročena Dule, se je rodila v Starem Logu in tam živi še danes. Njen oče je bil Kočevar, mati Čabranka. Njen brat France je odšel spomladi 1942 med prvimi v partizane, ona pa je delala na terenu, dokler je niso Italijani 15. avgusta 1942 aretirali in odgnali v taborišče na Rabu. Po razpadu Italije je živela v Livoldu in sodelovala s partizani. 11. novembra 1944 pa so jo Nemci in belogardisti ujeli v Novih Lazih, jo zaprli nato pa internirali v Avstriji, od koder se je vrnila ob koncu vojne. O nekdanjem življenju v Starem Logu pravi:

„Stari Log je bila nekoč bogata vas, ki je štela 125 hiš. Bilo je pet gostiln, pekarija, dve trgovini in šola z okoli 120 učenci, na kateri so poučevali trije učitelji. Zdaj je v vasi še 19 hiš, gostilna in trgovina v šolo pa morajo otroci v Kočevje. Kmetje so pridelovali veliko krompirja, koruze in žit, saj so bile obdelane vse njive, po katerih se danes pasejo krave, ker jih je prerasla trava. Imeli so veliko prašičev, konj, drobnice in govedí.

Tudi vas Pugled je bila lepa in bogata, saj je bilo tam okoli 70 hiš in družin, ki so živele od zemlje. Zdaj ni več nikogar. Le zidovje hiš se še pogreza med koprivami in tone v velikih grmadah, precej pa so ga pospravili apneničarji in iz njega žgali apno.

Pred vojno so v vasi prevladovali Kočevarji. Po njihovi odselitvi so se sem naselili ljudje iz Suhe krajine, Dolenjskega in od drugod. Veliko teh revežev so pobili Italijani. V spomin na to grozo sta spomenik in kostnica, v kateri je pokopanih 74 žrtev.“

Kmetijstvo komaj shaja

Janez Bobič je bil partizan in je rezervni kapetan 1. reda. Že 17 let je upravnik kmetijske uprave ZKGP Kočevje v Starem Logu. O delu in življenju v vasi je povedal:

„Delovni kolektiv kmetijske uprave šteje 23 ljudi. Imamo okoli 2000 hektarjev kmetijskih površin, z gozdnimi pa upravljajo gozdarji. Zemlje ne obdelujemo, ker se ukvarjamo samo z govedorejo. Imamo 470 govedi. Pred dnevi smo ugotavljali, da jih je pred vojno imela samo Mala gora okoli 500. Tam je zdaj le še kmet Blatnik, ki ima 10 govedi.

Kmetijstvo je močno zapostavljeno in nima v našem gospodarstvu pravega mesta. Delo na zemlji je podcenjevano, zato le še redki vztrajajo na zemlji. Mučimo se kot sužnji. Živinorejci in traktoristi zaslužijo ob celodnevem delu okoli 2.000 din, nekateri tudi do 2.200 din na mesec, poljedelci pa 1.500 do 1.700 dinarjev.

Kako naj obdelamo tako velike površine s tako malo delavci? Že zdaj, ko pospravimo seno komaj iz bližnjih in najboljših njiv, finančno komaj shajamo. Ko ocenjujem vse te okoliščine, ne vidim v tem kraju nobene perspektive za uspešen razvoj kmetijstva.“

Bobičeva žena Slavica je poslovodkinja trgovine. Povedala je, da je v vasi še okoli 60 stalnih prebivalcev in 30 sezonskih delavcev, ki delajo tudi v gozdu. Trgovina ima lep promet, saj sama iztrži za živila in drugo blago do 70.000 din na mesec.

Včasih 3 učitelji, zdaj nobenega

Cveto Pršle je poklicni lovec uprave lovišča Kočevje. V Starem Logu je že 15 let. Dela v vseh družbenih organizacijah in dobro pozna razmere v vasi. Povedal je:

„Pri vsem nazadujemo. Polje peša. Požira ga grmičevje. Le zasebni kmet bi se morda še obdržal. Okoliške vasi so že docela propadle in zarastle. Dobro bi bilo, da bi bile obljudene, saj bi to bilo v prid gospodarstvu in narodni obrambi. Ljudje v vasi so dobri in prizadevni, vendar za uspešen razvoj ni nobene bodočnosti. Tudi število prebivalstva, odkar sem tu, nenehno pada. Nekoč je bilo v vasi veliko otrok, saj pravijo, da so jih poučevali kar trije učitelji, zdaj pa je le še 8 otrok, v šolo pa se vozijo v Kočevje.

Kjerkoli Ste, karkoli Ste, nikjer in nikoli ne pozabite da je nenehna borba proti komunizmu in osvoboditev domovine naša poglavitna naloga! V izvrševanju te naloge bomo za vodilom Bog — Narod — Domovina lahko vedno edini!

ŠE 275 LET KMEČKEGA PODLOŽNIŠTA

Kateri motivi so vodili Marijo Terezijo in Jožefa II., da sta začela v svoji državi uvajati reforme, ki so posredno zboljšale tudi položaj podložnikov kmetov? Nesebične vladarske skrbi za podložnike prav gotovo ne. Vzroki so se pojavljali tudi izven države.

Predvsem se je pojavil v sklopu evropskih velesil nevaren tekmeec v nemških deželah. Prusija, ki je 1701 postala kraljevina, je hotela prevzeti vodstvo nemških dežel in obenem postati velesila. Kralj Viljem I. (1713 do 1740) je zato organiziral močno centralistično državno upravo, katere stebra sta bila nepodkupljivo uradništvo in močna disciplinirana vojska (Erziehung zur Pflicht, aber auch zum unbedingten Gehorsam). Davke je naložil meščanom in kmetom, plemiče je pa oprostil davkov, da so bili bolj poslušni. Dve tretjini državnih dohodkov je šlo za vojaštvo. Njegov sin, Friderik II. Veliki (1740—1786) je hotel tudi na zunaj pokazati svojo moč kot vladar velesile, zato je pristopil „zur Arrondierung seines Landes Schlesien“, zaradi katere je vodil z Avstrijo 3 vojne in jo končno 1763 tudi osvojil. Če je hotela Avstrija obdržati vodstvo nemških dežel, je bila prisiljena modernizirati svojo državno upravo, uvesti enake reforme kot Prusija, s katerimi bi utrdila močno in enotno centralistično urejeno državo, katero bi upravljala centralna vlada, popolnoma neodvisna od plemstva. Da bi dosegla to, je morala zlomiti moč plemstva in pa kolikor toliko zadovoljiti tudi podložnike.

Zelo močno je odjeknila v Evropi proglasitev neodvisnosti 13-tih angleških kolonialnih držav, dne 4. julija 1776, ki so se združile v federacijo ZDA (Združene države Amerike). Združene ameriške države so ustanovile prvo moderno demokratično urejeno državo, ki je z ustavo zajamčila svobodo posamezniku v državi. To načelo je pomenilo smrt podložništva.

Še hujši udarec fevdalnemu družbenemu redu pa je zadala francoska revolucija, ki je izbruhnila 14. julija 1789 v Parizu in proglasila načelo: svoboda, bratstvo in enakost.

Poleg teh gesel so začele prodirati med ljudstvo tudi nove filozofske ideje francoskih, nemških in nekaterih angleških filozofov in sociologov, ki so postavili za merilo razum, kot cilj vsega pa človeka. Nastopila je doba razumarstva, doba prosvetljenih idej. Pod vplivom teh idej in dogodkov je postal fevdalni družbeni sistem v 18. stoletju že pravi anahronizem, zlasti, ker sta se začela razvijati obrt in trgovina. Fevdalni gospodarski sistem je postal že prava mrhovina, ki pa ni hotela poginiti. Kljub temu da je bil podložnik dolžan opravljati tlako in izpolniti dajatve, kakor so bile zapisane, se pa vendar ni hotel poslužiti pravice, da se odkupi od tlake in dajatev z določeno vsoto denarja, ker so vsi podložniki računali, da bo tem reformam

sedila popolna odprava tlake in služnosti. Bili so prepričani, da bo slej ali prej prišla zemljiška odveza.

Vendar se pa to upanje podložnikov ni tako hitro uresničilo. Niti cesar Leopold II. (1790—1792) niti njegov naslednik Franc II. (1792—1835) (od 1806 cesar Franc I. avstrijski) niso odpravili tlake niti drugih dajatev. Vsi so sicer priporočali plemičem oziroma zemljiškim gospodom, „naj postopajo s podložniki dobro“. Leopold II. je celo opozarjal stanovne, deželne in okrožne urade, naj plemstvo ravna s svojimi podložniki z vso mogočo obzirnostjo. To pomeni, da so se vsi vladarji zavedali, da se podložnikom gode krivice, toda zemljiške odveze pa le niso hoteli uzakoniti.

Nerazumljiv pa je postopek francoskih oblasti, ki so imele od 1809 do 1813 zasedene Ilirske province (Ilirijo), kamor je spadal tudi del slovenskih dežel. Francozi so uvedli direktno plačevanje državnih davkov, ki so jih kmetje plačevali s franki. Od tod tujka „fronke plačati“, kar pomeni davke plačati. Toda tlaka in vse dajatve so ostale v veljavi, kar je celo francoski guverner Ilirskih provinc 4. junija 1812 potrdil s posebnim odlokom in zagrozil ljudem, da jih bo s silo primoral izpolnjevati podložniške dolžnosti. Bili so tudi posamezni Francozi, ki so obsojali sistem podložništva, toda oblast je pustila „vprašanje med nesrečnimi poljedelci in njihovimi gospodi še nerešeno.“

No, zaradi nerešenega vprašanja podložniških obveznosti kmečki upori niso nikdar prenehali, četudi niso bili splošni, so se pa vendar pojavljali v večini opomin vladarjem in vsem oblastem, da je podložništvo v 19. stoletju nedružljivo s človeškim dostojanstvom. Vkljub temu se pa vprašanje podložništva ni premaknilo z mrtve točke v avstrijskih deželah. Preveč močni so bili sloji, katerih obstoj in politična moč sta bila odvisna od zemljiškega gospodarstva. Po porazu Napoleona so se štiri velesile sporazumele na dunajskem kongresu (od septembra 1814 do junija 1815), da vzpostavijo načelo legitimnosti v meddržavnih odnosih, da ohranijo splošen mir in mednarodno varnost, zato so Anglija, Avstrija, Rusija in Prusija 20. novembra sklenile veliko alianso, ki je bila naperjena proti bonapartizmu in proti vsem revolucionarnim gibanjem. Potem so na predlog ruskega carja Aleksandra I. sklenili krščanski knezi (Rusija, Avstrija, Prusija) „sveto alianso“. Idejni in faktični vodja te svete alianse je bil avstrijski ministrski predsednik, knez Klement Metternich (1773—1859). On je bil velik nasprotnik liberalizma in nacionalizma in je z vsemi sredstvi branil stari obstoječi družbeni sistem, v katerem so zopet okrepile svojo oblast dinastija, birokracija in cerkev. Glavna skrb svete alianse je bila preprečiti širjenje vseh revolucionarnih, liberalnih in prekucuških idej, ki so prihajale z zahoda, predvsem iz Francije. Mimogrede naj bo povedano, da so prihajale vse revolucionarne ideje, torej tudi kmečki upori vedno z zahoda in so se širile proti srednji in vzhodni Evropi. Razvoj je šel vedno v tej smeri. Tako vidimo, da so se socialna vprašanja prej rešila na zapadu kot na vzhodu. Kakor smo že v

prejšnjih odstavkih nakazali, je šla razvojna smer kmečkih uporov, pa tudi tudi revolucij: Anglija, Francija, Španija, Nemčija, Avstrija, v balkanskih deželah so izbruhnili kmečki upori, resda podprti že z narodnoosvobodilnimi idejami, šele v začetku 19. stoletja, v Turčiji se je izvršila revolucija šele 1912, v Rusiji pa celo 1917. Od kod ta pojav?

Mi si to razlagamo takole: Večina tega, kar sta ustvarila človeštvu razum in izkustvo (empirija), je prišlo vedno z zapada. V zapadni miselnosti dominirata racionalizem in empirija. Vse, kar je v zvezi z mistiko, se je pa vedno rodila na vzhodu. Ker je mistika bistveni sestavni del vsake vere, zato so tudi vse vere nastale na vzhodu. Zato je tudi vzhodna miselnost vsa prežeta z mistiko. Človek je pod vplivom racionalističnih idej dinamičen. Človek pa nagnjen k mistiki, je vedno statičen. Tako duševno ravnovesje se rado spremeni tudi v stagnacijo. Duševna stagnacija pa nujno vodi v gospodarsko in socialno inercijo. In kolikor gremo bolj proti vzhodu, toliko več gospodarske in socialne nedelavnosti bomo našli. Zato se nam zdi, da vsa zapadna revolucionarnost, ki je povzročila tudi kmečke upore, ni drugo kot racionalistična reakcija proti vzhodni socialni zaostalosti, ki je v veliki meri posledica vzhodne mistike. Človek na Vzhodu je vedno bolj nagnjen k mistiki kot zapadnjak. Slovenci imamo celo izraz Jutrove dežele, kadar hočemo označiti vzhodne dežele, in pod tem izrazom si vedno predstavljamo nekaj mističnega. Pa pustimo filozofiranje ob strani in preidimo na zgodovinska dejstva.

Zadnje dejanje podložniške tragedije

Po porazu Napoleona, ko je bila Francija dovolj kaznovana, so jo spet vključili v krog odločujočih velesil in tako so evropski državniki ustvarili „pentarihijo“, zvezo petih držav (Anglija, Avstrija, Prusija, Rusija in Francija). Ta zveza petih držav je pod vodstvom pretkanega Metternicha s svojo restavracijsko politiko konservativnega dinastičnega absolutizma zavrila rešitev podložniškega vprašanja za celih 33 let. Zato pa tudi pritožbe, nemiri in upori niso prenehali v slovenskih deželah. Od vseh prejšnjih reform ki so jih uvedli Marija Terezija, Jožef II. in Francozi, jih je ostalo po letu 1815 le malo v veljavi.

Podložništvo, v kolikor je bilo prej odpravljeno, se je zopet obnovilo toda le če je izviral iz zemljiškega razmerja med zemljiškim gospodom in kmetom podložnikom. Osebnostne tlake, torej take, ki poprej ni bila vezana na zemljiško posest, ni bilo več. Samo podložnik, ki je imel zemljo svojega zemljiškega gospoda, je moral opravljati še nadalje tlako, vendar omejeno z odredbo Marije Terezije. Nekatere dajatve je moral graščak znižati za eno petino svojemu podložniku, toda te dajatve je moral podložnik potem oddati državnim blagajni, poleg tega je bil uveden še poseben zemljiški davek. Res je, da so kmetje sedaj plačevali davke direktno državnim uradom (fron-

ke plačat), ne več svojim zemljiškim gospodom, kakor še pred Marijo Te-rezijo. Ta način pobiranja raznih davkov je izviral največji odpor pri kme-tih, ker so sumili zemljiško gospodo, da gredo davki v njen žep ne pa v cesarjev. Ukinjena so bila patrimonialna sodišča, ki jih je prej imel v obla-sti zemljiški gospod in si z raznimi globami polnil žepe. Nezadovoljstvo je povzročalo pri kmetih tudi to, da niso bila kmečka bremena na vse slo-vcaske dežele enako razdeljena. Štajerska in Dolenjska sta imeli mnogo težja bremena kot npr. Gorenjska, Notranjska, Koroška in Primorska. Npr. dolenjski kmet je moral sam opravljati 70% vse tlake, ki je bila predpi-sana za vso kranjsko deželo. Kmetje so se pritoževali tudi proti zemlji-škemu davku, ponekod pa sploh niso hoteli oddajati dajatev, ki so bile zapisane v urbarjih, tako da je moralo priskočiti tudi vojaštvo na pomoč. Spiroh pa je bila zadnjih 10 let podložništva vojaška pomoč vedno potrebna. Za nemire se je celo zanimala dvorna pisarna. Vsi poskusi vlade, ki je pri-poročala kmetom odkup naravnih dajatev, niso nič zalegli. Kakor poroča zgodovina se je v vseh slovenskih deželah „odkupilo le nekaj desetih pod-ložnikov“

Med tem časom so si Francozi od 27. do 29. julija 1830 zopet privo-ščili eno revolucijo, ko so po 3 dneh pognali kralja Karla X. in izvolili za kralja meščanskega bogatega bankirja Louisa Philippa Orleanskega. Posle-dica zamenjave kraljev v Franciji je bila ta, da je prišlo do besede tudi me-ščanstvo. Nastopati so začeli razni sociologi, nekateri utopistični drugi zo-pet revolucionarni, ki so sanjali o zgraditvi nove pravične družbe. V Fran-ciji so se pojavili s svojimi socialističnimi spisi: grof Henry de Saint-Simon (1760—1837), revolucionar Auguste Blanqui (1805—1881), ki je preživel 2⁷ let v ječi in tiskar Pierre Proudhon (1809—1865). V Angliji pa je širil so-cialistični utopizem Robert Owen (1771—1858), med Nemci pa Wilhelm Weitling (1808—1871), ki je pa živel v Parizu, pozneje v Švici. Vsi ti fi-lozofi sociologi so imeli zelo različne poglede na rešitev socialnega vprašanja. Nekateri so bili idealisti drugi pa bolj revolucionarni, vsi pa so se ukvar-jali bolj s problemi delavstva in meščanstva kot s problemi kmetov. Za raz-delitev zemlje in organizacijo malih posestev se je boril irski advokat O'Co-nnor, toda današnji komunisti pravijo, da je zastavil „nemogoč in reakcion-aren cilj“. Nasprotno je bil pa Francoz Gurney proti organiziranju malih posestev, pač pa je zahteval, da se vsa zemlja podržavi. Vsi ti socialisti ali polsocialisti so se borili več ali manj z demokratičnimi metodami in v okviru zakonitosti, celo v parlamentih. Toda po letu 1840 pa sta začela nastopati socialistična teoretika, Karl Marx (1818—1883) in Friedrich Engels (1820—1895). Ta dva socialista sta utemeljila, kakor trdijo danes komunisti, „znanstveni socializem“ oziroma „znanstveni komunizem, ki mu je temelj nauk o diktaturi proletariata.“ To pa je bila že drugačna pesem, kakor prejšnji utopistični socializem. Že iz teh kratkih vrstic vidimo, da je po zapadni Evropi takrat vladalo zelo revolucionarno razpoloženje. To je bil

genj pod pepelom, ki je čakal, da izbruhne v požar. V tej zvezi moramo pripomniti, da so po letu 1830 imeli velik vpliv na evropsko politiko tudi poljski emigranti, ki so po ponesrečeni vstaji 1830—31 proti Rusom prbežali v Pariz. Celo v Ljubljani je bil od januarja 1837 interniran poljski emigrant, Emil Korytko (1813—1839), ki se je bavil s pesništvom in narodpisjem in je tako budil med Slovenci narodno zavednost. Kakor vidimo, se vprašanje podložništva v slovenskih deželah ni premaknilo nikamor naprej, čeprav je po vsej Evropi vrelo. Metternich je v imenu svete alianse držal vso Evropo v šahu. On je s hudim policijskim pritiskom preprečeval, da ni prišlo nikjer v Avstriji in Nemčiji do množičnih gibanj. Leta 1835 je umrl avstrijski cesar Franc I. Takrat je visela Metternihova oblast že na nitki, ker je bil zelo osovražen, zlasti pri obeh cesarjevih bratih, pri Karlu in Johanu. Zato je spravil na avstrijski prestol Ferdinanda najstarejšega sina umrlega kralja Franca I. Ker pa je bil Ferdinand pravi idiot, zato je dobil pridevek „Dobrotljivi“, je cesar Franc I. pred smrtjo imenoval v oporoki tri regente, torej sovladarje in sicer: kneza Metternicha, grofa Kalavrata in najbolj nesposobnega brata Ludvika. Na ta način so Metternichovemu policijskemu in absolutističnemu sistemu podaljšali vladno za celih 13 let. Zato se je zavlekla tudi zemljiška odveza za celih 13 let, čeprav so se kmetje povsod upirali, pritoževali in delali nemire, podložništvo je ostalo še vedno v veljavi in z njim vezana tlaka in vse dajatve in vse to do polovice 19. stoletja. Končno je prišel čas odločitve!

V Franciji so bile v letih 1845—1847 zelo slabe letine in pojavila se je bolezen krompirja po vsej Evropi. Nastopila je gospodarska mizerija. Ministri Louisa Philippa pa so uganjali strašno korupcijo, zato so poslanci ob podpori dveh časopisov „National“ in „Reforme“ zahtevali razne spremembe in prirejali velika javna zborovanja, na katerih so zahtevali radikalne spremembe, zlasti spremembo volilne pravice. Vlada je 22. februarja 1848 tako večerno zborovanje prepovedala, zbrani ljudje se na niso hoteli raziti, temveč so se uprli. Vlada je poslala proti upornikom narodno gardo, katera se je pobratila z upniki. Nato so ljudske množice začele postavljati na ulicah barikade. V noči 24. februarja so na ulicah posekali 4000 dreves in zruvali čez en milijon kamenih kock. Ministri so se razbežali. Demonstranti so ustanovili začasno vladno, ki je 25. februarja proglasila „Francijo za enotno in nedeljivo republiko“, ki se je po letu 1852 sremenila zonet v cesarstvo pod Napoleonom III. Pod vplivom te francoske revolucije, kjer ni šlo za odpravo podložništva, ker tega v Franciji takrat ni bilo več, pač pa se je začel boj za politične demokratične pravice in pod vplivom te revolucije so izbruhnile takoj po vsej Evropi revolucije, predvsem v Avstriji, Nemčiji, Italiji, na češkem, na Madžarskem, na Hrvaškem, v Banatu. Te revolucije niso bile socialne revolucije, temveč politične revolucije, ki so zahtevale svobodo govora, tiska, vesti, splošne volilne pravice, predvsem pa demokratično

ustavo. K tem zahtevam so se v Avstriji in Italiji pridružile še zahteve po narodni svobodi. In v Avstriji, ki jo je zgodovina simbolično označila za „ječo narodov“, je šlo v prvi vrsti za narodne pravice, rešitev podložništva v slovenskih deželah je prišla kot posledica borbe za narodne in politične pravice, zlasti za osebno svobodo.

Dne 13. marca 1848 so začeli demonstranti na Dunaju postavljati po ulicah barikade. Začela se je revolucija, ki je niso vodili kmetje in delavci, temveč študentje, izobraženci in meščani. Ker so po ulicah množice vzklikale „Pereat Metternich“ je mož, ki je vsaj 30 let držal Evropo v strahu, zbežal, preblečen v žensko s svojo ženo v angleško kopališče Brighton, kjer je ključoval slabemu vremenu do svoje smrti 1859. Metternichev absolutizem se je končal. Ubogi „Dobrotljivi“ cesar je sestavil vlado iz liberalnih uradnikov in 15. marca javno obljubil ustavo. V Ljubljano so prispele novice o dunajskih nemirih 16. marca zvečer. Demonstranti so začeli takoj razgrajati po mestu, razdrli so mitniške zatvornice in podrli stražnice, Metternichov kip so vrgli v Ljubljano. Šele proti jutru sta meščanska straža in vojaštvo vzpostavila red. Vesti o dunajski revoluciji in nemirih v Ljubljani so se takoj razširile na podeželje. Kmetje so računali, da je sedaj prišel njihov čas, zato po mnogih krajih niso hoteli opravljati tlake in tudi razne dajatve so odpravili. Zopet so se začeli napadati na gradove. Najmočnejši napad so izvršili kmetje z Iga. Dne 21. marca se je zbralo okrog 500 kmetov, ki so napadli, oplenili in zažgali grad, vse knjige gruntne in urbarje so znesli na dvorišče ter so jih s pohištvom vred zažgali. Ta napad je pomenil pravi klic k uporabi za vse slovenske dežele. Res je nastala taka zmešnjava, da praktično kmetje niso izpolnjevali podložniških dolžnosti. Vlada in okrožni uradi so imeli polne roke posla, toda kmetov niso mogli pomiriti. Dne 25. aprila je cesar izdal ustavo, ki pa ni nikogar zadovoljila. Izvršile so se volitve v deželne zbornice in v državni zbor na Dunaju. Slovenci se volitev v vsenemški državni zbor v Frankfurtu, ki se je sestal 18. maja, niso udeležili, ker so pravilno sklepali, da bi morali poslej plačevati davke dvema cesarjema, nemškemu in avstrijskemu. Zemljiška gospoda je nastavila kmetom novo zanko, v katero se kmetje niso ujeli. Plemiči so predlagali, da se podložniško vprašanje reši v deželnih zborih, kjer so imeli oni večino. Kmetje pa so trdili, da spada rešitev zemljiške odveze v pristojnost državnega zbora, zato so morali prvi in drugi počakati, kaj bo sklenil državni zbor, ki je začel o tem vprašanju razpravljati 8. avgusta in končal debato 6. septembra. Slovenski poslanci niso enotno nastopali zlasti, kar se tiče zemljiške odveze. Večina se je ogrevala za demokratične pravice in za narodno svobodo Slovencev. Mnogo meščanov in duhovnikov je bilo prepričanih, da je kmet dolžan izpolnjevati podložniške obveznosti. Rezultat je bil, da je „Ferdinand Dobrotljivi“ dne 7. septembra 1848 izdal, ne državni zbor. „Zakon o odpravi tlačanstva“, ki ima 11 členov in 8. člen obsega še 5 točk. Navedli bomo samo nekatere člene:

„Mi, Ferdinand prvi, ustavni Cesar Avstrijski smo po naklepu Svojih

ministrov soglasno z ustavnim državnim zborom sklenili in ukažemo kakor sledi:

Pervič: Podložništvo in zaveza med gruntnimi gosposkami in podložni-
mi ste z vsimi postavami, ki to zavezo zadevajo, nehale.

Drugič: Grunt ali zemljišče je vsih dolžnost odvezan; vsi razločki med
gosposkimi in kmečkimi zemljišči imajo nehati.

Tretjič: Vse dolžnosti dela in davki vsake baže, ktere iz podložitva
izvirajo in podložno zemljišče zadevajo, odsihmal nehajo; ravno tako tudi
nehajo vsa odrajtvila v blagu (Natural), v delu in denarjih, kteri izvirajo
iz gosposkine gruntne oblasti, iz desetinskega, varovavniga (Schutz), fogtini-
skega, gorniškega in soseskiniga gospodstva in ktere so se dozdej mogle
odpravljati ali od kmetijskega posestva ali oseb; tudi je jenjalo plačilo za
premenjene (prepisi) med živimi in po smerti.

Četrtrič: Za nekatere teh davkov, ki so po tem nehali, se bo odškodovanje
dalo, za nekatere pa ne.“ itd. 5, 6, 7, 8a), b) c) d) e), 9, 10, 11 člen. “Dano
v našim poglavnim in stolnim mestu na Dunaji, sedmi dan kimovca tavžent
osemsto in osem in štiridesetiga leta, in v štirinajstim letu Našiga vladar-
stva!

Ferdinand, s. r.“

S tem zakonom sta cesar in njegova kamarila izigrali tako kmete kakor
tudi nov nastopajoči politični faktor, meščanstvo povezano z razumništvom.
Niso hoteli unesti zemljiške odveze v ustavo, ki bi jo izdelal državni zbor,
ampak so hoteli pokazati kmetom, da jih je cesar osvobodil od plemiča. Ta-
krat so se že začele majati dinastije in grozile so socialne revolucije s komu-
nistično tendenco. Že štiri mesece po razglasitve republike je v Parizu izbru-
hnila 22. junija socialistično komunistična revolucija, ki jo je čez tri dni
udušil general Cavaignac in komaj dober mesec dni po uzakonitvi zemljiške
odveze so izbruhnili nemiri na Dunaju, da je moral cesar zbežati v Olomuc.
Šele 1. novembra je grof Windischgrätz Dunaj ponovno zavzel in vzpostavil
red, toda s tem pa ponovno utrdil monarhični absolutizem za dolgo let. Reše-
na je bila dinastija.

Če danes bere Slovenec, posebno pa v emigraciji, cesarjev razglas zaka-
na o zemljiški odvezi, se ga mora polastiti globoka žalost, če samo malo pomi-
sli, koliko stotisočev človeških življenj je terjal od Slovencev ta zakon. In
sedaj je prišel pa ne po poti, ki jo je ubralo meščanstvo povezano z razum-
ništvom. Česar niso dosegli kmetje tlačani s fizično silo, so dosegli meščani
in izobraženci z razumom in idejo, zrušili so plemiško državo, odpravili so
fevdalni družbeni sistem. Samo po sebi se nam vsiljuje vprašanje, ali so
bile človeške žrtve res potrebne ali se nam je nečloveško gorje obrestovalo?
Bilo nas je komaj nekaj nad pol milijona, ko smo začeli borbo za narodni
obstanek in borbo za človeško dostojanstvo. V tej borbi smo izkravveli tako,
da smo se do danes številčno komaj podvojili, medtem ko so se naši bivši
sovražniki popoterili in celo podesetorili. Ali ni to naša največja tragedija?

V neki šolski knjigi je zapisano:

„Ljudstvu je bila še najbližja nižja duhovščina, ki je bila dolga stoletja ljudstvu tolažitelj in svetovalac, imela pa ni mnogo vpliva na politično življenje.“ To je točno! Nižja duhovščina je bila vedno z ljudstvom. Višja duhovščina pa je bila največ tuje narodnosti, le malo je bilo duhovnikov Slovencev. Škofje in samostani so bili navadno zemljiški gospodje, zato niso uživali velikih simpatij pri ljudstvu. Res je, da so samostani precej prispevali k omiki Slovencev in k razvoju gospodarstva, zlasti poljedelstva, toda podložniško razmerje med kmeti in samostani ter škofi, je pogostokrat kalilo prijateljsko razmerje. Večina katoliške duhovščine je bila na strani zemljiških gospodov, protestantska pa prav vsa. V vseh uporih se duhovniki tudi imenoma omenjajo, n. pr. v prvem uporu 1478 se omenja koroški župnik Unres, ki je pisal kronike, omenja se opat Janez iz Vetrinja, ki je komaj ušel smrti, potem pa škofje lastniki velikih posestev v slovenskih deželah. V drugem uporu je zastopal Cesarja celo kardinal Matej Lang. Ponekod so morali župniki razglašati tlako in dajatve, ali po navodilih vlade in plemičev miriti ljudi in priporočati dajatve in tlako, zgodilo se je tudi, da so uporniki dejansko napadli in jih oplenili. V hrvaško-slovenskem uporu je župnik v Brdovcu na Hrvaškem, Ivan Babič sestavljal upornikom pritožbe in prošnje za cesarja, toda škof J. Draškovič je pa kot hrvaški ban ne samo poslal vojsko na upornike pod poveljstvom podbana, ampak je tudi dal mučiti in ubiti Matijo Gubca in Posanca. Zdi se pa, da so v tolminskem uporu sodelovali pasivno tudi mnogi duhovniki, ker govori poročilo goriškega deželnega glavarja, da duhovniki, ki so zapeljevali ljudstvo, da v bodoče ne bi smeli dobiti nobenega cerkvenega mesta na Goriškem. Dogajalo pa se je celo, da je bil v sporu med ljubljanskim škofom Hrenom in uporniki, papeški nuncij, Hrenov nasprotnik na strani upornikov. Posebno odiozno je bilo postopanje nekaterih predstojnikov samostanov, ki so podložnike celo zapirali in telesno kaznovali, zato so jih kmetje sovražili. Poudariti pa je treba, da med uporniki in cerkvijo ni bilo verskih sporov, govorilo se je le, da so uporniki v nekaterih uporih postavljali zahtevo, da bodo oni župnijo nameščali in odstavljali. Četudi bi bilo to točno za nekatere kraje, splošno pa ta trditev ne drži. V glavnem se uporniki v verske resnice niso vtikal. K protestantizmu niso pristopili, pa ne zato, ker je bila to vera plemičev, temveč zato ne, ker jim je bila protestantska veroizpoved preveč racionalistična, preveč preprosta in tuja. Slovenski vernik je imel vedno rad vero, ki ima pompozno liturgijo in globoko mistiko, dogmatična vprašanja pa preprostega vernika ne zanimajo. Splošno pa je treba pripomniti, da je bila večina duhovnikov kakor tudi večina meščanstva nasprotna kmečkim upornikom. Zato je pravzaprav čudež, da je slovenski podložnik ostal vključen temu vedno zvest katoliški veri. Potemtakem je slovenski kmet tlačan ohranil skozi vse uporniške dobe nedotaknjeno isto vero, ki jo je imel še pred

začetki kmečkih uporov, kajti v 12. stoletju je zapisal nemški zgodovinar Helmold, ki je živel v daljni Prusiji: „Karantanci (Slovenci) sosedje Bavorcev, so zelo pobožni ljudje. Ni ga naroda, ki bi bil tako vdan Bogu in svojim duhovnikom, kakor je ta.“

Sklepna beseda.

Ob koncu naše razprave se nam samo postavlja vprašanje. Kaj sme povedati o kmečkih uporih politični emigrant? Politični emigrant je še vedno del narodne skupnosti, v kateri si je izoblikoval svojo kulturno in politično zgrajenost. Zato ima pravico tudi do tradicije, ki jo je ustvarila ta narodna skupnost, prav tako ima pravico do vrednotenja tradicije in pa dolžnost posredovati te vrednote kulturnemu občestvu. Kar se tega tiče, je politična emigracija popolnoma odpovedala, ker je dopustila enostransko ocenjevanje in prikazovanje kmečkih uporov. Domovina ima ne samo pravico, temveč tudi dolžnost, da primerno prikaže veličino zgodovinskih dejanj, ki izpričujejo voljo in moč slovenskega naroda v borbi za svoj narodni obstanek. Popolnoma zgrešeno pa se mi zdi iskati povezanost med dogodki, ki so se odigrali pred 400 leti, in dejanji, ki so se izvršili takorekoč šele predvčerajšnjim, zlasti pa, če ta povezanost ni znanstveno dovolj utemeljena. To velja tudi za kmečke upore in narodnoosvobodilno borbo. Razlika med tema dvema pojavoma je, po našem skromnem mnenju, taka kot med dnevom in nočjo. Ali nekaj takega kot Bog in kruh. Poskusimo to tudi dokazati:

Prva bistvena razlika med kmečkimi upori in OF je ta: Kmečki upori (največkrat samo odpori) so bili stanovsko socialno, in sicer regresivno usmerjeno gibanje. Borba za zopetno priznanje že pridobljenih pravic in za popravo storjenih krivic, gibanje brez vsake ideološke podlage, vedno reakcija na konkretne primere socialne nepravilnosti in nezakonitega postopanja samo proti podložnikom. NOB pa je bilo progresivno usmerjeno revolucionarno gibanje z mednarodno, izdelano ideološko podlago. Geslo je bilo vse staro uničiti („razpeti čez ves svet vešala“) in „jutri nov svet graditi“.

Druga bistvena razlika. Vrste upornikov so sestavljali izključno kmetje, le redkeje je bil upornik še drugega stanu. Kadre OF pa so sestavljali le redki kmetje in še ti so bili prisiljeni stopiti v vrste OF.

Tretja bistvena razlika: Kmečki uporniki so bili izključno Slovenci. V NOV (pri partizanih) pa so se bojevali ne samo Slovenci, ampak tudi Italijani, Nemci, Madžari, Albanci, Rusi, da niti ne omenimo Hrvatov in Srbov. Torej na eni strani izključno slovenski na drugi strani pa internacionalni kader.

Četrta bistvena razlika: Uporniki so bili opremljeni izključno z lastnim orožjem: kose, vile, srpe, sekire, krampje, motike, cepine itd. in pa s pridol-

bljenim strelnim orožjem. Partizane pa so oboroževali tudi Angleži, Sovjeti, Italijani posredno tudi Nemci.

Peta bistvena razlika: Kmečki uporniki so bili do vere popolnoma indiferentni, tudi v cerkveno organizacijo se niso vtikali. Komunisti pa vidijo v veri svojega največjega sovražnika; zato so onemogočali bogoslužje, prepovedali verski pouk, rušili cerkve, prepovedali verske obrede (krst in ženitev komunističnim funkcionarjem) in pobili so veliko duhovnikov.

Šesta bistvena razlika: Kmečki uporniki so bili demokrati in niso imeli nobene stranke, ki bi jih vodila, vsi so bili enaki, vsi so se enako borili. NOV in OF pa vodi že od vsega početka komunistična partija, o kakšni demokraciji ni govora.

Sedma bistvena razlika: Kmečki uporniki so se borili za pravice kmeta podložnika, za lastninsko pravico do zemlje, ki jo je podložnik obdeloval, za priznanje kmečkega stanu, za pravico do zasebne lastnine, za človeški postopek s kmetom podložnikom. Kaj je pa pripravila OF kmetom? Odgovorili bomo kar z dvema odgovoroma dveh poznanih komunistov. V majski številki 1972 je v listu „Kmečki glas“ Matevž Hace predvojni komunist, za časa vojne pa stalno sekretar, pomočnik komisarja in nazadnje komisar 4. cone, po osvoboditvi pa pomočnik ministra za gozdove in sedaj pisatelj odgovoril novinarju Silvu Teršku na vprašanje „Kje je osnovna razlika med kmečkim življenjem pred in po vojni?“ tole:

„Mislim, da ima slovenski kmet za seboj dolgo kulturo, saj je že v naši vasi šola (pravilno fari), ki bo kmalu praznovala sto let. Ta kultura bi se morala nekje poznati. In vendar, kaj vse se je s kmetom počenjalo. Neodpustljive obvezne oddaje, prisilno zadružništvo, ki se je pozneje podrlo kot hišica iz kock, razbitje malih kmetijskih zadrug, ki bi jih morali utrjevati. Kako smo si med vojno predstavljali zadružništvo? V vsakem kraju naj bi splošno kmetijske zadruge vodili in upravljali kmetje in to najsposobnejši, ne pa zapravljevci in tisti, ki molčijo in na sestankih dvigajo roke. Zadrugo bi moral voditi izobražen kmet, ki bi bil na zemljo navezan z dušo in telesom. Že takrat smo si predstavljali, da bi kmetje imeli svoje kmečke banke, žage, kjer bi delali tudi finalne izdelke (pohišstvo) in bi zaposlovali kmečke fante po načrtu naravne selekcije..., da bi zadruge pospeševale razvoj vasi, skrbele po možnosti tudi za turizem in da bi industrija in kmetijstvo stopala vzporedno. In potem je sledilo veliko razočaranje. Leta 1962 arondacija — prisilno jemanje zemlje — najboljšo seveda. Zdaj naj bi zadruga s sodobnimi stroji obdelovala najboljšo zemljo, kmet s srednjeveško koso pa bo kosil dalje senožeti. Zdaj tudi ljubezni do zemlje, kot je bila nekoč, ni več. Mladina za osem ur v tovarno in konec. Kdo je temu kriv? Pomembni teoretiki bi govorili: to je prehodnega značaja... to je revolucija vasi... z vsemi tem se pa malo ali nič ne pove. Vidite, to me boli in to me je bolelo že takrat, ko so me vrgli iz centralnega komiteja leta 1945.“

Drugi odgovor je pa vzet iz knjige: „Izgubljeni boj J. V. Stalinu,“ Ljubljana 1969, str. 326, kjer piše Vladimir Dedijer, osebni prijatelj Tita in njegov življenjepisec, najbogatejši jugoslovanski pisatelj (pa tudi mednarodni):

„Hkrati smo zaradi svojega dogmatizma sprožili val prisilne kolektivizacije. Uveden je bil oster prisilni odkup. Zapletli smo se v boj s kmetom, našim zvestim zaveznikom iz vojne. V mestih je bila hrana na karte, dobiti pa je ni bilo mogoče drugje kot na deželi. Kmet pa ne da. Skozi stoletja si je bil pridobival izkušnje, kako se je treba bojevati proti državi, resda prej proti tuji, a zdaj tudi proti svoji lastni. Ponekod so mlajši tovariši izgubljali živce. Kmete so ponoči gonili na pokopališče in jim grozili z vsem mogočim, samo da so dali žito.“

Tukaj imate dve izpovedi dveh izklesanih komunistov, ki sta jasno povedala, da to, kar so počeli komunisti s kmetom, je popolnoma nasprotno tistemu, za kar so se slovenski kmečki uporniki, podložniki borili skoraj tisoč let. Sedaj pa berite, kaj piše neki Stanko Škaler v knjigi „Boj za staro pravdo“, Ljubljana 1973, na sedmi strani:

„...in so želeli (kmetje namreč), da bi jim razdelili tudi plemiško zemljo. Morali pa so čakati še skoraj celih sto let, preden se jim je želja uresničila. Šele v osvobodilnih bojih slovenskega naroda med leti 1941—1945, ko so se slovenski kmeti in delavci uprli fašističnim okupatorjem, so zadnji ostanki tujega plemstva zapustili svoje gradove, *šele tedaj je bila graščinska zemlja razdeljena kmetom*. V osvobodilni vojni je bil dokončno uresničen cilj kmečkih puntarjev, postali smo svobodni gospodarji na svoji zemlji.“

To že ni več zmeta ali laž, morda neumnost, to je popolna človeška pokvarjenost. Še danes, v 20. stoletju, 30 let po osvoboditvi je 70% gozdov državna last, torej ne kmetova. Polje pa kmet sam zapušča, ker so tako „dobri pogoji za kmeta“, da gre 8 ur v tovarno in konec, kakor pravi Matevž Hacc.

Osma bistvena razlika pa je v namenu obeh gibanj. Kmečki upori so imeli jasen in določen cilj. OF pa je svoj pravi cilj zakrivala prav kmečkim množicam. Osvobodilna vojna je bila samo sredstvo za doseg cilja — komunistične diktature. Naj vam to pove sam Tito, ki pravi na str. 334 Dedijerjeve knjige:

„...naša revolucija ni imela samo značaja osvobodilnega boja proti okupatorju, ampak tudi značaj boja proti staremu družbenemu sistemu... Če bi imeli samo proletarsko revolucijo, ta revolucija ne bi bila uspela. To je osnovno, to je specifični značaj jugoslovanske revolucije, da je bila hkrati osvobodilna in proletarska.“ Danes lahko tako govori Tito, ker ima vso policijsko in vojaško moč v svojih rokah, toda leta 1941 so pa ti osvobodilni besedo „proletarsko“ tajili, besedo „narodnoosvobodilno“ pa na vsa usta oznanjali. Na ta način so prevarili velik del slovenskega naroda,

ne pa kmetov. Prav tak greh so zagrešili doma tudi leta 1973, ker so prikazovali junaško zgodovinsko dejanje slovenskih upornih tlačanov v napačni luči in okitili svoja dejanja s tujim perjem. Če bi se danes povrnili iz večnosti eden tistih mučnikov, katere so zločinski samopašni graščaki žive natikali na kole in bi videl, kako se danes mučeništvo tlačanov upornikov blati s preračunanimi političnimi gesli, bi se obupan takoj vrnil nazaj v grob in prav tako žalostno vzkljnil, kakor so vzkljnikili tudi mnogi bivši partizani, ko so v obupu izvršili samomor, rekoč: „Za to se mi nismo borili.“

Nič manjši narodni greh pa ima na vesti slovenska politična emigracija, ki zaradi svoje nesposobnosti ni znala v svobodnem svetu pravilno prikazati vsemu krščanskemu in vsemu kulturnemu svetu junaške epopeje, ki jo je slovenski kmet-tlačan tisoč let pisal s svojo krvjo na zemlji posejani s kostmi slovenskega upornega kmečkega tlačana. Največjo krivdo za ta greh ima peščica političnih velmodrijanov, ki je leta 1941, na podlagi napačnih političnih računov, svetovala zdravemu slovenskemu kmetu popolno pasivnost in tako prepustila gozd partizanom. Prav zaradi take politike so morale zdrave sile slovenskega naroda pod pritiskom mednarodne situacije leta 1945 zapustiti bojno polje. In ob pomanjkanju vsake pobude je slovenska politična emigracija leta 1973 prepustila svojemu nasprotniku tudi zgodovinsko polje.

To našo ugotovitev bo slovenska politična emigracija pravilno razumela šele tedaj, če jo opozorimo na žalostno dejstvo, da do danes nobena svetovna zgodovina ne piše o „Slovenskih kmečkih uporih“, čeprav so trajali vsaj 500 let in spadajo zaradi krutega ter nečloveškega postopanja plemičev proti upornikom med najbolj krvave na svetu, vendar noben svetovni zgodovinar ne piše, da so bili to *slovenski* kmečki upori, temveč jih označujejo z nemiri v notranji Avstriji, kvečjemu včasih zapišejo o uporih na Koroškem, štajerskem itd. vedno kot v avstrijskih deželah, nikdar pa ne govore o slovenskih deželah. To pa zato, ker smo bili Slovenci vedno hlapeci tujih vladarjev in nismo bili, po lastni krivdi, nikdar zgodovinski narod. Pač pa pišejo svetovni zgodovinarji o nemški kmečki vojni, ki se jo vršila 10 let po drugem slovenskem uporu (1515), pišejo tudi o čeških, o ogrskih uporih, deloma tudi o hrvaških in srbskih čeprav so vsi ti narodi spadali prav tako kot Slovenci pod Avstrijo.

Prav zaradi tega je slovenska politična emigracija, ki se še vedno izživlja v ozkem in bedastem političnem klikarstvu, zamudila naravnost zgodovinsko priložnost, da ni v svobodnem svetu na vseh kontinentih, kjer biva slovenski politični emigrant z velikimi javnimi proslavami in z lepo spisano kratko zgodovino slovenskih kmečkih uporov vsaj v štirih svetovnih jezikih povedala vsemu svetu, da smo Slovenci zgodovinski narod, da se borimo za svoj narodni obstanek že tisoč dvesto let, da smo se uprli srednjeveškemu kmečkemu suženjstvu prej kot Nemci, Madžari, Čehi in mnogi drugi narodi, da so bili slovenski kmečki upori v veliki meri prav posledica

turških napadov, da smo Slovenci branili krščanstvo in zapadno kulturo ter civilizacijo, da so slovensko zemljo teptala kopita turških konj, da je zaradi obrambe zapadne kulture odšlo na tisoče in tisoče slovenskih otrok, žena in mož v turško sužnost, da smo se s kmečkimi upori Slovenci borili za spoštovanje človeškega dostojanstva in da smo bili za vse te ogromne človeške ter materialne žrtve skozi vso zgodovino od zapadnih in vzhodnih zaveznikov poplačani vedno z izdajstvom ter izgubo narodnega ozemlja. Vse to bi bili ob tej zgodovinski obletnici lahko povedali vsemu svetu in vendar nismo tega storili. In kako hočete, da nas svet spozna in prizna, če niti sami nismo povedali, da smo in kdo smo? Kdo je temu kriv? Odgovorite si sami. Slovenska politična emigracija bi lahko izdala dokumentarno knjigo o slovenskih kmečkih uporih, če bi bila žrtvovala samo eno ticočinko tistega denarja, ki ga je dala za razne posvetne in cerkvene ustanove. Tabor je zato skozi vse leto 1973 objavljial te skromne prispevke, da se vsaj malo oddolži mučeniškim žrtvam slovenskih kmečkih uporov in da nepristransko spregovori tudi v imenu molčeče večine doma, ki te možnosti nima.

Rasto J. L. Košanov

Junakom

Odmeva v noč septembra grom topov,
pošastni hrušč rušočih se domov,
goré že Grčarice in Turjak
zaman straž vaških branika junak.

Ljubljana, stolnica Slovenije
ne sliši prošenj, ki v nebó kipé,
molči, ostati hoče čistih rok,
naprej naj teče le krvi potok.

Utihne v molk noči poslednji strel,
vse borce smrtni hlad je že objel.
Za dom zdaj četnik je življenje dal
stoletni grad je v kruto robstvo pal.

Pijan zdaj krvolok svoj pir orgij
praznuje, ruševin gorečih sij
ga razsvetljuje. Kajnovski pečat
v Kočevju še zaslepljeni da brat.

Junaki, tam kjer zdaj raztresene
kosti v slovenski zemlji vam trohne
naš narod bo postavil spomenik,
saj vi ste nam junaštva svetli lik.

Dopolnilo Bele knjige

Ko je pred tremi leti izšla „Bela knjiga“ slovenskega protikomunističnega upora, je zgodovinski odsek ZDSPB TABOR, ki je pripravil to publikacijo, istočasno tudi opozoril, da njegovo delo nikakor še ni končano. Zato je pozval vse Slovence, ki bodo prejeli knjigo, da sporoče popravke in nova imena pomorjenih, padlih in vrnjenih žrtev komunistične revolucije v Sloveniji.

Mnogi so se tej prošnji odzvali in nam poslali ne le popravke, temveč tudi nove podatke za posameznike ali za doslej neobdelane občine. Drugi so nas opozorili na nekatere nepravilnosti pri navajanju krajevnih imen. Vsem tem se iskreno zahvaljujemo.

Istočasno je zgodovinski odsek pregledal mnoge doslej še nepregledane vire, zlasti še komunistične, ter tudi iz njih nabral obširne podatke o pomorjenih Slovencih ter jih nato vključil v poimensko kartoteko vseh žrtev. Ves ta novo nabrani material bo objavljen v „Dopolnilu Bele knjige“, ki bo izšlo junija prihodnjega leta, to je ob 30-letnici Vetrinjske tragedije.

Zgodovinski odsek ZDSPB TABOR se zato še enkrat obrača na vslovensko, zdonsko javnost, da mu priskoči na pomoč v prizadevanjih, da bodo vsa imena naših žrtev vključena v „Matico mrtvih“ in tako ohranjena za bodoče rodove. Še vedno so namreč nepopolni podatki za nekatere občine ali edinice, kot na primer št. Jernej na Dolenjskem, Novomeška skupina, ki se ni prebila na Koroško in pa še posebej Gorenjsko domobranstvo. Kdorkoli ima kakršnekoli podatke o žrtvah iz teh skupin in seveda iz katerokoli druge skupine, naj jih pošlje na naslov:

TABOR

15613 Holmes Ave.

Cleveland, Ohio 44110

Iz doslej prejetih pisem smo tu in tam zasledili skrb pisca, da ne bi njegovo ime prišlo v javnost. Jasno je, da nas zanima vir informacij samo v toliko, kolikor bi bile morda potrebne nadaljnje informacije, toda če ima kdorkoli kakršenkoli pomisleke, naj seveda pošlje podatke brez navedbe svojega imena. Mnogi so se tega že poslužili, zlasti oni, ki so nam poslali podatke iz same domovine.

Za točnejšo evidenco in pravilno vknjiženje vsakega imena, pa so potrebni vsaj naslednji podatki: polno ime (v skrajni sili tudi samo „domače“)

rojstni kraj, ali občina;

vsaj leto smrti;

način smrti: umorjen, padel vrnjen.

Pošljete pa lahko tudi nepopolne podatke, ker bomo morda s primerjanjem drugih podatkov v kartoteki, lahko ugotovili za koga gre.

„Dopolnilo“ bo izšlo junija 1975, zato časa ni več na pretek. Prosimo zato vse, ki jih to dosegel ta poziv, da nam pošljejo podatke, ki bi jih še imeli, odnosno popravke, ki so po njihovem mnenju potrebni v Beli knjigi.

POSTAVIMO NAŠIM ŽRTVAM SKROMEN SPOMENIK VSAJ S TEM, DA BO NJIHOVO IME VKLJUČENO V SLOVENSKO „MATICO MRTVIH“.

Zgodovinski odsek ZDSPB TABOR

ARGENTINA

Društvo borcev Tabor v Argentini je s sodelovanjem pevskega zbora Karantania posvetil *spominski večer ob 30-letnici Balantičeve smrti v soboto 22. decembra v Slomškovem domu v Ramos Mejía*.

Večer je začel starešina Tabora *Ivan Korošec*, spominjajoč se Balantiča kot borca, ki je dal življenje za svoje prepričanje v boju s komunisti. V imenu Tabora se je oddolžil njegovemu spominu kot vojaku.

Pevski zbor Karantania, ki ga vodi ga. *Marija Fink-Geržiničeva*, se je z osmimi pesmimi spomnil Balantiča. Dirigentka je z zborom svoj nastop podajala, urejenega v lep cikel, nanašajoč se na Balantičevo motiviko, kakor jo je pred vsako pesmijo podal lektor. Ker je Balantičeve poezije bilo središče Bog, je zbor poudaril z Gallusovo pesmijo „In nomine Domini“ njegovo privezanost na planine, je ponazorila pesem „Na gore“, domotožnost po domovini „Kaj na tujem tudi...“, ki jo je odpel dovršeno *Marko Fink*, njegovo ljubezensko pesem Geržiničeva uglasbitev „Ob jezeru“ i. t. d., nato pa narodnih pesmi, katere je Balantič tako ljubil. Pevski zbor se ga je tako spomnil kot pesnika in po njegovi motiviki izbrane pesmi podal v izvajanju, ki je kot je splošno priznано na visoki ravni pevske kulture.

Glavni poudarek večera pa je bil na predavanju *prof. dr. Srečka Baraga*, ki je z mnogimi diapozitivi oživil pred nami predvsem Balantičevo okolje, v katerem je rasel in živel. Tako nam je približal in nas seznanil z njegovim Kamnikom, planinami in njegovo družino, z zelo zanimivimi podobami iz zadnjega časa, tudi z materjo nad sinovim grobom v skupni jami grabovskih žrtev. Posebno pa je orisal vojaški položaj napada na Grahovo in obrambo ter po najnovejših virih orisal ves potek pred 30 leti.

Spominski večer je bila lepa poklonitev Balantiču borcu in pesniku.

Jože Žnidaršič doma iz Vel. Lašč, ki je pred kratkim obhajal 50-letnico je l. 1948 emigriral v Argentino. Tu se je poročil z Vero Lončarič in je živel v Esei — okolici velikega Buenos Airesa. Po 12 letih bivanja se je Žnidaršičeva družina preselila v Cleveland ZDA kjer sedaj živi. V družini imajo 9 otrok, ki so njemu in ženi kupili vozne listke za njihovo 25-letnico poroke,

da obiščeta svoje številne prijatelje in soborce, ki sta jih pustila v Argentini. Prišla sta z letalom meseca novembra 1973 na 14 dnevni dopust. Tu obiskovala svoje znance in sta se ob dobrem asadu spominjala let, ki sta jih preživela med nami. Še gradnjo slovenskega zavetišča sta si ogledala, kot redki rojaki, ki pridejo v Argentino. Navdušena sta bila nad dosedanjim delom in nama obljubila, da bosta med znanci in soborci v sev. Ameriki, predvsem v Clevelandu priporočila to nadvse nujno in potrebno socialno delo.

Jože je navdušen in agilen član borcev Tabor v Clevelandu kjer je društveni podpredsednik in poverjenik borčevskega glasila Tabor za Cleveland.

Takih obiskov smo vedno veseli in si jih vedno želimo, da s tem utrjujemo naše medsebojne veze in prijateljstvo.

Da imajo veliko prijateljev med nami se je pokazalo, ko smo se od njega, njegove gospe Vere in gospe Anice Hočevar poslavljali na mednarodnem letališču Eseezi 1. decembra, ko so se vračali nazaj v Cleveland.

Hvala Vam za obisk.

Zavetišče

Kot že par let je bila tudi letos meseca decembra celodnevna prireditev v zavetišču Dr. Gregorija Rožman.

V nedeljo 9. decembra 1973 je bila sv. maša, ki jo je daroval rev. Jože Guštin za vse umrle člane zavetišča: prvega pred. zavetišča Jožeta Musar, neumorjenega odbornika Jožeta Jenko in člane Branka Vrčon, Zupane Vinka in Ivana Šabec.

Kakor druga leta je tudi letos postavila „Miklavžev štant“ Zveza slov. mater in žena v korist zavetišča. Štant je bil bogat, kar potrjuje izkupiček.

Razpoloženje številnih obiskovalcev je bilo zadovoljivo, saj so bili postreženi z izvrstno pripravljenim asadom a poleg tega so si gostie ogledali dobro rapredujočoa grndjo zavetišča, končuje se prvih šest sob poleg drugih del, ki so v zvezi s samo gradnjo zavetišča.

Vsem, ki so prišli in tako podprli zavetišče — hvala.

Odbor zavetišča ima v prodaji „rifo“ sliko slov. umetnice Bare Remeec „Motiv iz Bariloch“. Rifa z dvema številkama stane 5 pesov ley. Žrebanje rife (zadnjih treh števil) je vezano na zadnjo igro Državne loterije meseca marca 1974.

Zveza slov. mater in žena v Argentini je kakor vsako leto tudi letos pripravila Božične kartice, ki so letos delo šolskih otrok slov. tečaja.

Čisti dobiček je za dobredelni sklad Zveze slov. mater in žena.

Ker je konzorcij Tabora prejel prepozno obvestilo za te Božične karte se je vršila le osebna propaganda med borci za nakup kart.

Lojze Modic

19. junija 1973 je v Clevelandu umrl 55 let star Lojze Modic; rojen je bil v Novi vasi na Blokah.

Kot protikomunistični Slovenec je bil med vojno pri domobrancih. Po vojni se je umaknil na Koroško v Spittal, leta 1949 je prišel v Cleveland ZDA tukaj se je zaposlil pri Parker Hannifin Co. Poročil se je s tukaj rojeno Slovenko. Bil je zaveden Slovenec saj se je v njegovi družini govorilo vedno slovensko.

Bil je član DSPB Tabor in pred par leti je bil tudi v odboru. Vedno se je udeleževal naših proslav in prireditev in tudi sam je rad pomagal kjer je bilo treba.

Njegovi ženi in šestim otrokom naše iskreno sožalje, njemu pa naj bo lahka ameriška zemlja.

Protikomunistični borci Tabora ga bomo ohranili v lepem spominu.

Prof. Pavle Verbič

25. novembra je nenadoma v Moronu pri Buenos Airesu umrl prof. Pavle Verbič. Slovenska zdomska skupnost je z njim izgubila nenadomestljivega borca za slovensko suverenost in vzornega katoličana. Naj mu bo lahka tuja zemlja!

IZ PISEM

Uredništvu gl. Tabor.

December 1973

Ne vem če imate članke o gen. Rupniku, ki izhajajo v reviji „Tovariši“ v Ljubljani. Jaz jih imam sedaj 18 zaporednih člankov, zadnjega ki sem ga prejel je od 29. oktobra in se nanaša na dogodke do kapitulacije Italije. Objavili so tudi naslovno stran Tabora št. 9 1971. in še več drugih slik so pobrali iz Tabora. Zasledujem tudi kdo se bo vse oglasil na te članke. Kot prvi se je oglasil in so mu tudi objavili Jože Godina, upokojeni duhovnik in bivši tajnik ministra dr. Kreka, kot se je sam predstavil. V pismu uredniku zanika, da bi kdaj koli govoril z gen. Rupnikom in v vsem svojem življenju se ni srečal z njim. Drugi, ki se je sedaj oglasil je neki nepodpisani iz Nemčije v katerem sprašuje koliko je imel gen. Rupnik sinov in kje so sedaj. Izgleda, da tovariši redno prebirajo Tabor, ker sem tudi zasledil, da je neki zgodovinar pobral iz Tabora podatke iz študije o narodnem grbu.

MRZLA VOJNA

Analiza razvoja dogodkov na Srednjem Vzhodu med in po zadnji vojni odločno kaže, da mrzla vojna med svetovnimi silami ni končana.

Kot tolikokrat v pretekli zgodovini je tudi sedaj poglavitno vprašanje ravnovesja sil na področju Srednjega Vzhoda. Obe, ZDA in Sovjetska Zveza imata svoje interese nad kontrolo Srednjega Vzhoda. Vprašanje je ali morejo ti interesi obstojati, ne da bi prišlo do konflikta med obema partnerjema. Nobenega dvoma ni, da sta ti dve sili vsaka zase podpirali svojega varovanca. Nobena od teh velesil ni sicer imela svojih čet na področju konflikta, toda obe sta z bojnim materialom podžigali krizo, ki je nastala.

Bojni material v vrednosti več milijard dolarjev je poskrbel, da je zadnja vojna bila mnogo intenzivnejša od prejšnjih. Premirja in pogajanja za mir so se pričela. Vprašanje je, kaj bo ena ali druga velesila pridobila s končanjem sovražnosti na tem področju.

Srednji Vzhod predstavlja konflikt dvojnega značaja. Na eni strani tazmerje med Arabci in Izraelci, ki je vzrok delitve interesov med velesilami; na drugi pa investicije velesil za pomirjenje napetosti. Obe, ZDA in Sovjetska Zveza morata natančno oceniti pravilno ravnovesje med tem dvojnim značajem konflikta. Nobena od omenjenih velesil ni imela posebnega političnega vpliva na Srednji Vzhod pred drugo svetovno vojno. Šele v zadnjih dveh desetletjih je, z zmanjšanjem evropskega vpliva, to področje postalo važna parcela hladne vojne. Južne in vzhodne obale Sredozemskega morja so postale vežbališče odnosov med ZDA in Sovjetsko Zvezo, skratka, drobni svet kooperacije ali konflikta.

Rusi so že davno, v 18. stoletju, kazali interes nad Srednjim Vzhodom. Czar Peter Veliki je v svojem testamentu naslednikom sporočil, da bo tisti, ki bo vladal na področju Carigrada in Indije, resnično vladar sveta.

Po drugi svetovni vojni sta ameriški pritisk in povečanje nacionalizma odvzela Angležem in Francozom vpliv na področju Srednjega Vzhoda. Ta vpliv je bil končan baš tedaj, ko je evropska industrija prešla od premoga na olje.

Leta 1970, še predno se je kdo zavedal o možni krizi energije, so ZDA porabile toliko energije kot ves svet pred 20. leti. V letih od 1920 do sredine 1930 je potrošnja svetovne energije rasla približno 1.5 odstotka letno. Proti koncu 1950. desetletja je potrošnja bila povečana na 5 odstotkov. Danes je Evropa 75 odstotkov odvisna od olja iz Srednjega Vzhoda, Japonska pa približno 60 odstotkov.

V tem času so postale ZDA edina velesila, ki je bila v stanju protežirati to važno življenjsko linijo. Prav radi tega ni nič čudno, zakaj je evropska politika bila diametralno nasprotna ameriški v zadnji vojni na Srednjem Vzhodu. V očeh evropskih politikov je redukcija dovoza olja direktna posledica ameriške politike napram Izraelu. To politiko so ZDA podvzele brez predhodnega posvetovanja z zapadno evropskimi državami. Arabci so pritiskali na Evropo in s tem jasno namignili, da pričakujejo od Evrope, da ta izvede pritisk na ZDA za ureditev razmer na Srednjem Vzhodu in za evakuacijo zasedenega arabskega ozemlja.

Kriza na Srednjem Vzhodu in pridrževanje dovoza arabskega olja sta povečali razpoke v Zahodni aliansi. Moskva je s tem dobila priliko za nagovarjanje k povečani nevtralnosti mnogih dežel, ki tvorijo alianso. Če je cilj Moskve uničiti Zahodno alianso, potem je vojna na Srednjem Vzhodu Sovjetom prinesla koristi. Sovjeti so obnovili svoje prijateljstvo z arabskimi državami in s tem ustvarili možnost dobiti pristaniško bazo na južni obali Sredozemskega morja. Če pride do ureditve razmer na tem področju potem je tudi možno, da bo Sueški kanal zopet odprt in možnost postoji, da bodo Amerikanci pripravljene investirati v razne projekte v Sovj. zvezi.

Interesi ZDA so malo drugačni in bolj zapleteni, kot sovjetski interesi. Prvo je politično-čustvena obveznost do Izraela, ki je mnogo globlja kot pritisk vplivnih ameriških Judov; drugo pa je moralna obveznost. Ta pomoč ZDA pa je direktnem konfliktu z ameriškim interesom preskrbeti sebi in Zahodni Evropi zadostno količino arabskega olja. Arabci so v zadnjem času jasno pokazali kako je olje pomešano s politiko. Vprašanje, ki ostane odprto pa je ali je možno pomešati Izrael in olje? Bližnji dogodki in razvoji bodo pojasnili vprašanja, ki morajo nujno biti pojasnjena.

Odbor Slovenskega zavetišča

ima v prodaji slovenski prevod

„MARTIN FIERRO“

Vsaka slovenska hiša naj ima slovenski prevod

Cena 60 pesov.

Z nakupom podprete zavetišče

Tito, Mihajlović in zavezniki

Pod gornjim naslovom je ameriški žurnalist *William R. Roberts* napisal daljšo dokumentarno knjigo, v kateri opisuje odnose Zaveznikov med drugo svetovno vojno, do odporniških gibanj v Jugoslaviji, to je do generala Mihajlovića in „maršala“ Tita.

Strokovna kritika je ocenila to knjigo kot doslej najboljši prikaz defkatne in zapletene situacije, ki je nastala na ozemlju Jugoslavije po kapitulaciji njene vojske pred nemškim „blitzkriegom“.

Roberts, ki je svoje čase služboval kot ameriški predstavnik v Beogradu in Bonnu, je na osnovi jugoslovanskih, nemških, ameriških in britanskih virov, zbral znatno količino podatkov o medvojnem razvoju v Jugoslaviji in s tem v resnici podal neko kolikor toliko točno sliko položaja. Težava je v tem, da je splošen namen njegovega dela omejen: to je, nanaša se samo na odnose zaveznikov do Tita in Mihajlovića in se ne spušča v podrobno analizo razlogov, ki so Titu narekovali eno politiko, Mihajloviću pa drugo; to se pravi razlogov, ki so v resnici odločali *kakšno* naj bo zavezniško razmerje do enega in drugega odporniškega gibanja.

Ta problem je toliko resnejši, ker knjiga ni izšla v založbi nekega komercialnega podjetja, temveč v založbi Univerze Rutgers in bo torej v prvi vrsti tudi razpečevana po ameriških univerzah. Bodočim zgodovinarjem bo brez dvoma služila kot izčrpen vir referenc, toda ker tudi njen avtor ne gre dalj od vprašanja: kdo je pobil več Nemcev, je njen splošen učinek — negativen.

Roberts je seveda pri svojem preučevanju virov naletel na dejstva, ki kažejo v pravo smer, vendar ta dejstva zanj niso bila prvenstvene važnosti, ker se — vsaj na zunaj — niso direktno nanašala na zavezniške odnose do jugoslovanskega odpora.

Sovjeti in Jugoslavija

Najbolj nejasen je odnos Sovjetske zveze do jugoslovanskih odpornikov in še posebej do samega Tita. Kot nihče drug, tudi Roberts ni odkril nobenega direktnega sovjetskega vira o tem razvoju in se naslanja v glavnem na britanske vire in deloma na Djilasove izpovedi v knjigi „Pogovori s Stalinom“.

V resnici je največja ironija usode, da je bil Jugoslaviji vsiljen komunizem brez reke aktivne sovjetske pomoči, pri čemer ni izključiti dej-

stva, da je proti koncu vojne Rdeča armija prestopila jugoslovanske meje. Ko se je to zgodilo, je bila dokončna usoda Jugoslavije že zdavnaj zapечатena in bi ne bila prav nič drugačna, če rdečearmijcev ne bi bilo na jugoslovanskih tleh.

Že sam začetek je zanimiv. Medtem, ko je slovensko komunistično vodstvo z vsem navdušenjem pozvalo na „skupni boj s sovjetskimi junaki“, ko je 22. junija 1941 nemška vojska napadla Sovjetsko zvezo, je ta jugoslovanski komunistom preko svojih agentov v Kominterni sporočila: *Zavedajte se, da je vaša prva dolžnost osvoboditev in ne socialistična revolucija.* To sovjetsko naročilo si je mogoče razlagati samo na ta način, da Kominterni sicer ni imela nič proti temu, če se Jugoslavija upre Nemcem, toda za kakršnokoli „socialno osvoboditev“ je hotela pridržati ves kredit Sovjetski zvezi sami. To stališče je kasneje v resnici tudi pripeljalo do spora med Titom in Stalinom.

Vse čó konca leta 1943, je Sovjetska zveza tudi vzdrževala absolutno korektne odnose z jugoslovansko begunsko vlado v Londonu in je ves čas, skupno z britansko vlado pritiskala na Tita in Mihajlovića, naj dosežeta sporazum o skupnih akcijah proti okupatorju. Res je, da je Tito Kominterni stalno pošiljal poročila o razvoju v Jugoslaviji in navajal vse primere „izdajalskega početja“ Mihajlovićevih četnikov, in res je, da so ta poročila postopoma preko svetovne komunistične organizacije prišla v svetovni tisk, toda uradna sovjetska linija je bila še vedno, da je kraljeva vlada edini predstavnik Jugoslavije v svetu in da je zato treba z njo vzdrževati uradne stike.

Šele proti koncu leta 1943, so se uradni sovjetski krogi pričeli aktivneje zanimati za Tita in na razgovorih z zahodnimi zavezniki podpirati njegova prizadevanja. Toda celo pri tem jih je — vsaj na zunaj — vodila želja, da se v Jugoslaviji doseže enoten nastop proti okupatorju.

Tako na primer je oktobra 1943, Molotov na sestanku z britanskim zunanjim ministrom Edenom v Moskvi izjavil, da „niti obstoječa emigrantska vlada v Londonu, niti vlada, ki bo sestavljena takoj po vojni v še neurejenih razmerah, ne bo mogla povsem zagotoviti, da bodo jugoslovanski narodi v resnici mogli izpovedati svojo svobodno voljo in aspiracije“... Izjava, ki zveni, kot da bi prišla iz ust prepričanega zahodnega demokrata.

Ko je mesec dni kasneje, na teheranski konferenci, novembra 1943, Molotov izjavil, da se je Sovjetska zveza odločila poslati svojo vojaško misijo v Jugoslavijo, in to *ne k Titu, temveč k Mihajloviću*, je britanski zunanji minister Eden protestiral proti temu!

Uradna sovjetska vojaška misija je zato prispela v Jugoslavijo šele 23. februarja leta 1944 in to v Titov glavni štab. Nosila pa je s seboj navodilo, ča mora obiskati tudi Mihajlovića. Da do tega ni prišlo, je najbrž vzrok v tem, da ji partizansko vodstvo tega ni omogočilo. Sovjetskih

okumentov o tem vprašanju ni, jugoslovanski pa so bili — najbrž — uničeni.

Čimbolj pa se je Rdeča armija približevala Balkanu, tembolj je naraščalo sovjetsko zanimanje za Jugoslavijo — in tembolj se je ohlajalo Titovo razmerje do zahodnih zaveznikov. Britanski oficirji so se bridko pritoževali nad načinom, kako je Tito z otoka Visa, kamor so ga rešili Britanci po nemškem vdoru v Drvar, preko noči in ne da bi komu povedal, odpotoval v Moskvo na razgovor s Stalinom. Tito je ob tej priliki zaprosil za direktno sovjetsko pomoč in podpisal sporazum, ki je sovjetski vojski dovolil vstop na jugoslovansko ozemlje.

Ko se je nad tako Titovo nehvaležnostjo pritožil tudi britanski veleposlanik v Moskvi, mu je Molotov odgovoril: „Kaj hočete, Tito je prostak, ki nima pojma o diplomatskem taktu...“

Še bolj zanimiv je incident, ki se je primeril med samim Titovim zasebnim razgovorom s Stalinom. V sobo je prihitel Molotov, s posebnim „telegramom“ v roki. Telegram naj bi sovjetski vladi sporočal, da so se na jadranski obali izkrcale britanske čete. Tito je bil ves iz sebe: „To ni mogoče.“

„Kaj pa boš storil, če se bodo v resnici izkrcali,“ ga je vprašal Stalin.

„Moja vojska jih bo napadla,“ je odgovoril Tito.

Kot bomo videli kasneje, je partizansko vodstvo to stališče sporočilo tudi — nemškemu poveljstvu na Balkanu.

Sovjetsko stališče v vprašanju Jugoslavije, se je dokončno obrnilo v Titovo korist šele na Jalti, kjer je Molotov zahteval, da se na vsak način prisili kralja Petra, da brezpogojno sprejme sporazum, ki sta ga desigla Tito in Šubašič, če na tega noče, potem naj se zahodni zavezniki nanj enostavno ne ozirajo več. Rdeča armija je nato v skladu z v Moskvi napisanim sporazumom, prestopila jugoslovansko severovzhodno mejo.

Roosevelt: protijugoslovanski in protisrbski

Ameriško, ali bolje Rooseveltovo, stališče do razvoja v Jugoslaviji, je bilo od začetka do konca nejasno in neodločno, čeprav je bilo morda prav zaradi te nejasnosti in neodločnosti še najbolj pozitivno. To je v resnici paradokсна ugotovitev, ki pa samo podčrtuje zapletenost položaja in daje priznanje Robertsu, da je vsaj do neke mere razmotal to „štreno“.

Ameriška vlada je bila o prvem razvoju, po nemškem napadu, informirana predvsem s strani jugoslovanskih predstavnikov v Washingtonu. Takratni veleposlanik Fotič je Roosevelta obvestil o razkosanju Jugoslavije in s tem v zvezi vložil uradne proteste, sporočil pa mu je tudi strahotne dogodke v Bosni, Liki in Hercegovini, kjer so ustaši zverinsko klali srbski življ. Roosevelt je sicer uradno pozdravil kralja Petra, ko je ta prevzemal državno oblast po vojaškem udaru 27. marca 1941 in kasneje, ko je po

nemškem napadu zapustil državo in odšel na Srednji vzhod. Izrazil je tudi obžalovanje rad pokoli v „Nezavisni državi Hrvatski, toda v razgovoru z britanskim zunanjim ministrom Edenom je izjavil, da so Srbi in Hrvati dva različna naroda, ki nimata nič (!) skupnega in je zato smešno, če bi jih kdorkoli silil k sožitju v isti državi. Zato je bil mnenja, naj bi bila Jugoslavija po vojni razkosana, obnovljena stara Srbija, Hrvatska pa, da naj bi prišla pod protektorat (!) vesil. (Sledi)

NA UREDNIŠKI MIZI

Uredništvo „Tabora“ se opravičuje vsem svojim bralcem zaradi zamude, s katero je izšla ta številka.

DAROVALI SO:

Za zavetišče:

Baraga Saša	600.—	Zveza slov. mater in žena	
N. N.	6.—	Miklavžev štant 9. 12. 73.	1.638.30
Mehle Franc in Franca ...	100.—	Kosilo v zavetišču 9. 12. 73.	1.490.66
Kramar Maks in Angela ..	100.—	<i>Ob obletnici smrti Musar</i>	
Janežič Janez	100.—	<i>Jožeta:</i>	
Primožič Rudolf	100.—	žerovnik Jože	50.—
Fraz Leopold	200.—	<i>Ob obletnici smrti Jenko</i>	
Rode Jure	50.—	<i>Jožeta:</i>	
Boštjančič Martin	50.—	žerovnik Jože	50.—
Smersu Rudolf	20.—	<i>Mesto cvetja za pok. prof.</i>	
Šiler Ivan	500.—	<i>Verbie Pavlom:</i>	
Fink Nace st. družina ...	50.—	Slov. državno gibanje	200.—
Dimnik Dušan	70.—	Milavec Olga	50.—
Petje Helena	500.—	Blejec Ema	50.—
Milavec Ciril	50.—	Erjavec Lojze	100.—
Šivic Srečko	155.—	<i>Mesto cvetja za pok. Langus</i>	
Kočar Ivan	100.—	<i>Antonijo:</i>	
Martin Fierro	20.—	šušteršič Vera	50.—
Žnidaršič Jože ZDA (dol) ..	20.—	<i>Mesto cvetja za pok. č. ka-</i>	
Piëman Janez “	10.—	<i>nonik Koretič Francetom:</i>	
Petrič Lojze “	5.—	Erjavec Lojze in Ida	200.—
Lobe Berta “	5.—	<i>Božično darilo za slov. zave-</i>	
Končar Cvetko “	5.—	<i>tišče:</i>	
Dora Piegarrri de Musar ...	1.000.—	Dr. Komotar Anton, Nem.	
Guštin Jože (Cerkvena nabir-		čija (D. M.)	200.—
ka 9. 12. 73. v zavetišču ..	326.—		

DAROVI ZA INVALIDSKI
SKLAD ZDSPB — TABOR

Darovano od 11. januarja 1973 do
12. decembra 1973.

Grašič Silvester, Windsor	6.—
Dolarin Milan	3.—
Dr. Zupan Janez, Columbus	8.—
N. N., Cleveland	10.—
Mrak, Stanko, Gary	3.—
Bančne obresti	24.06
Borštunik Pavle, mesto venca za pok. gen. Ivanu Prezlju	20.—
Lobe Berta	5.—
Dr. Lukež Franc	15.—
Blatnik Viktor	5.—
Mejač Franjo, Milwaukee	5.—
Berkopec Ivan	3.—
Fujs Franc	5.—
Žele Franc, Conn.	3.—
Petrič John	5.—
Kulturno društvo „Triglav“, Milwaukee	65.—
Petrič Lojze	5.—
Volčjak Jože	5.—
N. N., Cleveland	5.—
Vrhovec Stane	2.—
Petrič John	5.—
Bančne obresti	55.52
Prodaja knjig	58.—
DSPB — TABOR, Cleveland, od prireditev	1.000.—
Prodaja knjig, Avstralija	297.—
Skupaj USA dolarjev	1617.58
DSPB — TABOR, Toronto, Kramar Franc	10.—
Kastelic Jože, Eltham	10.—
Tomšič Franc	5.—
Žagar Mihael	5.—
Čekuta Vilko	20.—
Meglič Ignac	15.—

Ferkulj Edi	5.—
Zupančič Lojze	20.—
Bavdek Anton	10.—
Štih Anton	10.—
Zrimšek Franc	4.—
Slapničar Martin	10.—
Žukovec Hilar	10.—
Petrič Franc	2.—
J. S., ST. Caterines	5.—
Matašič Janez	10.—
Senica Janez	10.—
Torkar Franc	5.—
Dejak Lojze	10.—
Novak Viktor	5.—
Potočnik Blaž	5.—
Tratnik Anton	5.—
Bančič Janez	5.—
Šuligoj Stane	5.—
Zakrajšek Viktor	20.—
Valant Janez	15.—
Kus Franc	5.—
Zakrajšek Martin	5.—
Medved Bertl	3.—
Ostronič Franc	5.—
Koščak Franc	10.—
Golobič Jože, Oshawa	10.—
Osredkar Franc	5.—
Rebolj Miha, Ridgeway	5.—
Tavčar Janez	5.—
Dr. Urbanc Peter	20.—
Berkopec Stane	5.—
Pleško Stane	10.—
Novak Marjan	10.—
Ferkulj Anton	20.—
Babič Lojze	10.—
Palčič Ivan, Hamilton	5.—
Pust Jože, “	5.—
Plut Anton, “	2.—
DSPB — TABOR, Toronto, prostovoljni prispevki na spomin. proslavi	38.—
Od prireditve	325.—
SKUPAJ Kanad. dolarjev	754.—

SLOVENSKO ZAVETIŠČE JE DELO VSE SLOVENSKE EMI-
GRACIJE IN NIHČE NIMA PRAVICE ZASLUG. VSA PRA-
VICA JE PRAVICA REVEŽEV, ZASLUGA PA PRIPADA NA-
ŠIM MRTVIM. SLOVENSKO ZAVETIŠČE JE IZGOVORJENI
KOT POMOČI POTREBNIM SLOVENCEM.

VSEBINA

“¿Cuántos presos políticos hay en URSS?”	1
Ne govorite mi o komunizmu	2
V Višnjegorskem udarnem bataljonu (S. Buda)	4
Ne hčere ne sina po meni ne bo (F. Slak)	9
Vi ste se za vero borili... (J. Cerar)	11
Za 30-letnico Grčaric (J. Sladič)	12
V času jubilejev (T. N.)	19
Gramozna jama, Sibirija, Harlem, Hollywood	21
70-letnica Marije Amon	22
Stari Log, vas, ki izumira	24
še 275 let kmečkega podložništva (Dr. S. Baraga)	26
Junakom (Rasto J. L. Košanov)	38
Iz društev	39
Naši mrtvi	42
Iz pisem	42
Mrzla vojna (A. O.)	43
Tito, Mihajlović in zavezniki	45
Darovali so	48

Correo
 Argentino
 Sucursal
 J. L. Suárez
 (Bs. As.)

TARIFA REDUCIDA
 Concesión Nº 8133

FRANQUEO PAGADO
 Concesión Nº 2619